ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור

«و چون دو سالِ تمام گذشت»
(مقالهٔ دوم؛ **מאמר**, maamar)

◇

تورات همهٔ عوالم را برپا نگه می‌دارد، اما حقیقتِ آن لذتِ خودِ **ה'** است که بسیار فراتر از آن‌هاست؛ کسی که تورات را با این لذت می‌آموزد، عشقی برین را از بالا فرومی‌کشد که خیرِ برآمده از نماز را حفظ می‌کند؛ اما کسی که از آن بی‌بهره است، تنها نقطه‌ای از الوهیت دارد که خواهش‌هایش به‌زودی آن را می‌بلعند.

تقدیم به افتخارِ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

پدر رِبّه، رِب لیوی ییتسخاک

LikuteiTorah.com
پاراشای حسیدی
/likuteitorah.com/fa/torah-ohr/mikeitz/2

مقصود اصلی

تورات همهٔ عوالم را برپا نگه می‌دارد، اما حقیقتِ آن لذتِ خودِ **ה׳** است که بسیار فراتر از آن‌هاست؛ کسی که تورات را با این لذت می‌آموزد، عشقی برین را از بالا فرومی‌کشد که خیرِ برآمده از نماز را حفظ می‌کند؛ اما کسی که از آن بی‌بهره است، تنها نقطه‌ای از الوهیت دارد که خواهش‌هایش به‌زودی آن را می‌بلعند.

در هر بخش: متن عبری، سپس ترجمه، و پس از آن توضیحی کوتاه زیر خطی طلایی. شماره‌های کوچک در متن عبری، یادداشت‌های پایان متن هستند.

خلاصهٔ مامار

تورات در بُعدِ درونی (**פנימיות**, pnimiyus) هر نفس یهودی جای دارد؛ این نفس نیز، همچون **ה׳** و تورات، بُعدی پنهان (عقلِ آن) و بُعدی آشکار (عشق و هیبت (**אהבה ויראה**, ahavah veyirah) آن) دارد. درونِ نفس، «فرعونی» مقدس هست: نیرویی برای آشکارکردنِ نورِ نهان؛ اما آشکارکردن، به کنارزدنِ پوشش‌ها نیاز دارد: پردهٔ غُلفه و غشای نازکِ خواهش‌های مجاز، و بیش از همه، غرور. فروتنی، «چون خاک» بودن (حروفِ **פרעה** همان حروفِ **העפר** را دارد)، و حتی رنجی که برای فروتن‌کردنِ انسان می‌آید، این نور را آشکار می‌کنند. سپس مقاله می‌پرسد چرا داوود (**דוד**) احکامِ تورات را «سرودها» خواند و به‌سببِ آن کیفر دید. مقاله با تکیه بر آیهٔ «کارهای بسیار کرده‌ای» توضیح می‌دهد که از زمانِ سینا همهٔ عوالم از توراتِ فرودین زندگی می‌گیرند و یک حکمِ تنها بر همهٔ آن‌ها برتری دارد؛ داوود از این نیرو شادمان بود، زیرا در برابر دشمنانش به آن نیاز داشت. اما ستایشِ راستینِ تورات برتر از این است: تورات لذتِ خودِ **ה׳**، «سرودِ او» است. بی‌آن لذت، «دو سالِ تمام» به پایان می‌رسد و «فرعون خواب می‌بیند»: الوهیت در نماز تنها نقطه‌ای بالای حروف است و گاوهای نیکویِ عشق و هیبت را گاوهای بد می‌بلعند. لذت‌بردن از تورات، رشته‌ای از مهر فرومی‌کشد که مانعِ این امر می‌شود.

طرح کلی

1 **تورات در مراتبِ پنهان و آشکارِ نفس** ¶1

تورات در هر نفس جای دارد؛ نفس نیز، همچون **ה׳**، تورات و اسرائیل، عقلی پنهان و عشقی آشکار و هیبتی آشکار دارد که با چهار جزءِ متنِ تورات متناظرند.

2 **فرعونِ مقدس و راهِ آشکارکردنِ آن** ¶2

فرعون به معنای آشکارکردن است؛ نورِ نفس از راهِ ختنه، برداشتنِ پردهٔ نازک، و بیش از همه فروتنی آشکار می‌شود؛ رنج نیز برای درهم‌شکستنِ غرور می‌آید. پرسش‌ها دربارهٔ «سرودهای» داوود مطرح می‌شوند.

3 **«کارهای بسیار کرده‌ای»** ¶3–4

عوالمِ عظیم، از راهِ مراتبِ بی‌شمار به وجودِ جسمانی فرود آمدند و همهٔ آن‌ها در برابرِ **ה׳** هیچ‌اند؛ تا به‌واسطهٔ تورات، حکمت و ارادهٔ **ה׳**، نامِ چهارحرفی (**ה׳**, Havayah) «**ה׳** من» باشد.

4 **یک حکم، همهٔ عوالم را برپا نگه می‌دارد** ¶5

از زمانِ سینا، عوالم از تورات و فرمان‌ها (**מצוות**, mitzvos) در پایین زندگی می‌گیرند؛ هر حکم از حکمت (**חכמה**, Chochmah) برین جاری می‌شود و بر همهٔ عوالمِ بالاتر برتری دارد، و «اندیشه‌های» **ה׳** از آن نیز برترند.

5 چرا داوود نکوهش شد ¶6

داوود از تورات به‌عنوانِ مایهٔ حیاتِ عوالم شادمان بود، زیرا در برابرِ دشمنانش به آن نیاز داشت؛ اما نکوهش شد چون تورات را تنها به این شیوه ستود، حال آن‌که تورات لذتِ خودِ **ה'** است.

6 پندِ حکیمان و خوابِ فرعون ¶7

چیره‌شدن بر مخالفان به‌واسطهٔ تورات و فرود آوردنِ خویش تا حدِ خاک، آنان را بی‌اثر می‌کند؛ لذتِ تورات همهٔ موانع را برمی‌دارد، و بی‌آن، الوهیت در نماز تنها نقطه‌ای بالای حروف است.

7 گاوها و رشتهٔ مهر ¶8

عواطفی که تنها از نماز برمی‌آیند ممکن است با خواهش‌های بعدی بلعیده شوند؛ اما سرودِ تورات عشقی برین را از بالا فرومی‌کشد که مانعِ پدیدارشدنِ گاوهای بد می‌شود.

مفاهیم کلیدی

فرعونِ مقدس **פרעה שבקדושה**
نیرویی در نفسِ الهی (**נפש האלקית**, Nefesh Elokis) برای آشکارکردنِ نورِ نهان؛ این نیرو به‌سببِ ریشهٔ واژهٔ «پِراع»، یعنی «آشکارکردن»، چنین نامیده شده است.

ختنه و برداشتنِ پردهٔ نازک (מילה ופריעה, milah and periah) **מילה ופריעה**
دو مرحلهٔ ختنه که بر نفس نیز تطبیق می‌شوند: نخست برطرف‌کردنِ شرارتِ زمخت، سپس کنارزدنِ پوششِ نازکِ خواهش‌های مجاز از پوستهٔ نورانی (**קליפת נוגה**, kelipas nogah).

خودبزرگ‌بینی (גסות הרוח, gasus haruach) **גסות הרוח**
غرور؛ اینکه انسان خود را وجودی مستقل بداند. این حالت پرده‌ای بر نورِ الهیِ نفس می‌افکند.

نغمه‌های تلاوت (טעמים, ta'amim)، نشانه‌های واکه‌ای (נקודות, nekudos)، تاج‌های حروف (תגין, tagin) و حروف (אותיות, osiyos) **טעמים נקודות תגין אותיות**
نشانه‌های تلاوت، واکه‌ها، تاج‌ها و حروفِ تورات که در نفس نیز نظایری دارند؛ نغمه‌های تلاوت، سرود و لذتِ تورات‌اند.

شگفتی‌های تو و اندیشه‌های تو **נפלאותיך ומחשבותיך**
شگفتیِ برین و حکمتِ برین که از راهِ تورات به ما می‌رسند.

لذت‌ها **שעשועים**
تورات به‌مثابهٔ لذتِ خودِ **ה'** از حکمتِ خویش؛ این مرتبه از نقشِ تورات به‌عنوانِ مایهٔ حیاتِ عوالم برتر است.

نقطه‌ای در بالای حروف **נקודה בריישי אתוון**
واکهٔ حولام (**חולם**, cholem)؛ جرقه‌ای از الوهیت که از بالا در ذهن می‌درخشد، اما به درونِ انسان راه نمی‌یابد.

رشته‌ای از مهر **חוט של חסד**
عشقی برین که از بالا بر کسی که تورات را با سرودِ آن می‌آموزد فرود می‌آید؛ این عشق از عشقِ طبیعیِ نفس برتر است.

بخش 1 • ¶1

تورات در مراتبِ پنهان و آشکارِ نفس

1 ויהי מקץ[1,2] שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור. הנה כתיב (רות ד) **וזאת לפנים בישראל[3] ואין זאת אלא תורה[4] כי הנה זאת התורה ישנה בבחי׳ פנימיות של כל נפש מישראל.**

«و در پایانِ دو سالِ کامل، فرعون خواب دید و اینک کنارِ رودخانه ایستاده بود.» اکنون، در **רות** (۴) نوشته شده است: «و این در روزگاران پیشین [و نیز: در درون] در اسرائیل بود»؛ و «این» چیزی جز تورات نیست، زیرا این تورات در بُعدِ درونی (**פנימיות**, pnimiyus) هر نفسِ یهودی وجود دارد.

> مَمار با آیهٔ خوابِ فرعون آغاز می‌شود؛ آیه‌ای که فقط در پایان آن را تفسیر خواهد کرد. ابتدا آیه‌ای از کتاب روت را نقل می‌کند: در معنای آشکار، **לפנים** (lefanim) یعنی «در روزگاران پیشین» و به رسمی کهن در اسرائیل اشاره دارد؛ اما این واژه همچنین معنای «درون» می‌دهد. با توجه به تعلیم حکیمان که «این» (**זאת**, zos) همان تورات است، آیه چنین خوانده می‌شود: تورات در درون اسرائیل، در هستهٔ درونیِ هر نفسِ یهودی است. تَنیا (**תניא**)، در ایگرت هاکودش (Iggeres HaKodesh 7)، آیه را به همین صورت می‌خواند: تورات در نفسِ «یسرائل ساوا» (**ישראל סבא**, Yisrael Sava)، یعنی یعقوب (**יעקב**)، نیای بزرگ، پوشیده شده بود؛ نفسی که همهٔ نفوسِ اسرائیل را دربرمی‌گرفت.

כי יש לכל נפש בחי׳ פנימיות ובחי׳ חיצוניות דהיינו בחי׳ סתים וגליא. שכמו שקוב״ה [שקודשא בריך הוא] **סתים וגליא.[5] כך אורייתא וכך ישראל כו׳.**

زیرا هر نفس بُعدِ درونی (**פנימיות**, pnimiyus) و بُعدِ بیرونی (**חיצוניות**, chitzoniyus) دارد؛ یعنی جنبهٔ پنهان و جنبهٔ آشکار. همان‌گونه که **ה׳** (**קב״ה / קודשא בריך הוא**, Kudsha Brich Hu) پنهان و آشکار است، تورات نیز چنین است و اسرائیل نیز چنین است، و الی آخر.

> هر نفس دو لایه دارد: بُعدی درونی و پنهان، و بُعدی بیرونی و آشکار. زوهار (**זהר**) تعلیم می‌دهد که **ה׳**، تورات و اسرائیل، هر یک، هم پنهان‌اند و هم آشکار. آلتر رِبه (**אדמו״ר הזקן**) در لیکوتی توراه (**לקוטי תורה**)، بخش نیتساویم، این را چنین شرح می‌دهد که هر یک مرتبه‌ای دارد که از ادراک فراتر است و مرتبه‌ای که پوشیده شده و درک‌پذیر است: نوری که همهٔ عوالم را فرا می‌گیرد (**סובב כל עלמין**, sovev kol almin) و نوری که همهٔ عوالم را پر می‌کند (**ממלא כל עלמין**, memalei kol almin).

ובחי׳ סתים היינו בחי׳ פנימיות חב״ד [חכמה בינה ודעת] **שבנפשו האלקית שאינו מושג ונראה לעין.[6]**

بُعدِ پنهان، بُعدِ درونیِ حکمت (**חכמה**, Chochmah)، فهم (**בינה**, Binah) و شناخت (**דעת**, Daas) در نفسِ الهیِ انسان است؛ بُعدی که با چشم درک یا دیده نمی‌شود.

> در نفس، لایهٔ پنهان همان قوای عقلانی آن، یعنی حکمت، فهم و شناخت است؛ قوایی که در درون عمل می‌کنند و دیگران نمی‌توانند آن‌ها را ببینند.

ובחי׳ גליא הוא בחי׳ חיצוניות שבו שהוא בחי׳ אהוי״ר [אהבה ויראה] **כו׳**[7] **ולכן כמו שיש טנת״א** [טעמים נקודות תגין אותיות] **בתורה**[8] **כך יש בחי׳ אלו בנפש האלקית**[9] **כדלקמן.**[10]

و بُعدِ آشکار، بُعدِ بیرونیِ آن است؛ یعنی مرتبهٔ عشق و هیبت (**אהבה ויראה**, ahavah veyirah)، و الی آخر. بنابراین، همان‌گونه که تورات دارای **טעמים** (ta'amim)، **נקודות** (nekudos)، **תגין** (tagin) و **אותיות** (osiyos) [نغمه‌های تلاوت، حرکات، تاج‌ها و حروف] است، این مراتب نیز در نفسِ الهی وجود دارند، چنان‌که در ادامه [شرح داده خواهد شد].

لایهٔ آشکارِ نفس، عشق و هیبتِ آن نسبت به **ה׳** است؛ یعنی عواطفی که به‌صورت بیرونی نمود می‌یابند. متن تورات چهار مؤلفه دارد: **טעמים** (ta'amim)، **נקודות** (nekudos)، **תגין** (tagin) و **אותיות** (osiyos) [نغمه‌های تلاوت، حرکات، تاج‌ها و حروف]؛ و نفسِ الهی نیز همتاهای آن‌ها را دارد، چنان‌که مَمار شرح خواهد داد، به‌ویژه ta'amim، یعنی آهنگِ تورات.

بخش 2 • 2¶

فرعونِ مقدس و راهِ آشکارکردنِ آن

2 **והנה כמו שיש פרעה בקליפה כך יש בקדושת נפש האלקית כמ״ש בזהר ויגש**[11] **דאתפריעו ואתגלו נהורין**[12] **כו׳.**

اکنون، همان‌گونه که در پوسته (**קליפה**, kelipah) فرعونی هست، در قداستِ نفسِ الهی (**נפש האלקית**, Nefesh Elokis) نیز [فرعونی] هست؛ چنان‌که در **זהר** (**זהר**) بر بخشِ **ויגש** (**ויגש**) آمده است: «[آن‌جا که] نورها آشکار و نمایان می‌شوند (**דאתפריעו**, de'isparyu)»، و غیره.

نامِ فرعون (**פרעה**, Par'oh) با ریشهٔ آرامیِ مربوط به «آشکارشدن» (**דאתפריעו**, de'isparyu) پیوند دارد؛ ریشه‌ای که **זהר** در بخشِ **ויגש** برای نورهایی به کار می‌برد که آشکار و نمایان می‌شوند. بنابراین، افزون بر فرعونِ پوسته، یعنی نیروهای مخالفِ قداست، «فرعونی» مقدس نیز در نفسِ الهی هست: نیرویی که نورِ پنهان را آشکار می‌کند. در **מאמר** «VeDavid Avdi» از سال 5732، Rebbe، چنان‌که Kehot نقل می‌کند، **זהר** را چنین توضیح می‌دهد: با نازل‌کردنِ تاج (**כתר**, Keser) («فرعون»)، حتی نورهای آشکار در زنجیرهٔ نزولِ عوالم (**השתלשלות**, hishtalshelus) نیز «آشکار» می‌شوند و از محدودیت رها می‌گردند.

כי זה לעומת זה כו׳ שבהשתלשלות מבחי׳ פרעה שבקדושה למטה מטה נמשך בחי׳ פרעה התחתון שאמר לא ידעתי את[13] ה׳ שהוא בחי׳ השכחה המשתלשלת מבחי׳ עלמא דאתגלייא פרעה שבקדושה כמ״ש רגליה יורדות מות.[14]

زیرا «این در برابر آن است»، و غیره: در زنجیرهٔ نزولِ عوالم، از مرتبهٔ فرعونِ قداست، هرچه پایین‌تر و پایین‌تر می‌آییم، مرتبهٔ فرعونِ فرودین نازل می‌شود؛ همان که گفت: «من **ה׳** را نمی‌شناسم.» این مرتبهٔ فراموشی است که از مرتبهٔ جهانِ آشکار (**עלמא דאתגלייא**, alma de'isgalya)، یعنی فرعونِ قداست، به‌تدریج فرود می‌آید؛ چنان‌که نوشته شده است: «پاهایش به سوی مرگ فرود می‌آیند.»

> **ה׳** قداست و سویِ مخالفِ آن را چون دو تصویرِ آینه‌وار آفرید («این در برابر آن است»). با فرودآمدنِ مراتب، فرعونِ مقدس که به جهانِ آشکار تعلق دارد، در فرودست‌ترین سطوح، فرعونِ مصر را پدید می‌آورد؛ همان که گفت: «من نامِ چهارحرفی **ה׳** را نمی‌شناسم»؛ یعنی فراموشیِ **ה׳**. آیهٔ امثال دربارهٔ زنِ بیگانه، «پاهایش به سوی مرگ فرود می‌آیند»، در این‌جا ناظر به آن است که امتدادِ فرودینِ جهانِ آشکار، یعنی «پاهای» آن، تا جایی پایین می‌رود که مخالفِ قداست است.

אבל בסמוי מן העין עלמא דאתכסייא הברכה מצוייה[15] ממקור הברכות. כמ״ש (משלי יא) **ואת צנועים חכמה מקום הזכרון כמ״ש ולזכרון בין עיניך.[16]**

اما در آنچه «از چشم پنهان است»، یعنی جهانِ پنهان (**עלמא דאתכסייא**, alma de'iskasya)، «برکت یافت می‌شود»؛ برکتی که از سرچشمهٔ برکات می‌آید. چنان‌که نوشته شده است (امثال 11): «اما نزد فروتنان، حکمت است»؛ [این‌جا] جایگاهِ یادآوری است، چنان‌که نوشته شده است: «و برای یادآوری میانِ چشمانت.»

> در برابرِ آن، برکت تنها در آنچه «از چشم پنهان است»، یعنی جهانِ پنهان، یافت می‌شود؛ جهانی که از خودِ سرچشمهٔ برکت دریافت می‌کند. حکمت نزد فروتنان (**צנועים**, tzenu'im؛ همچنین به معنای «پنهانان») جای دارد، و آن‌جا جایگاهِ یادآوری است؛ همان‌گونه که تفیلینِ سر (**תפילין**, tefillin)، «یادآوری میانِ چشمانت»، بر جایگاهِ ذهن قرار می‌گیرد: درست در برابرِ فراموشی‌ای که پیش‌تر وصف شد.

והנה לא שייך לומר דאתגלו כו׳ אלא מתוך מכסה שהיה עליהם בתחלה. דהנה כתיב מי יעלה לנו השמימה[17] ר״ת [ראשי תיבות] **מילה וס״ת** [וסופי תיבות][18] **הוי״ה[19]**

اکنون، سخن‌گفتن از «آشکارشدنِ» [نورها] تنها در صورتی معنا دارد که [از دلِ] پوششی پدید آیند که در آغاز بر آن‌ها بوده است. زیرا نوشته شده است: «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟»؛ حروفِ آغازینِ آن [واژهٔ] ختنه (**מילה**, milah) را می‌سازند و حروفِ پایانی‌اش [نامِ] Havayah را.

> آشکارشدن، وجودِ پوششی پیشین را پیش‌فرض می‌گیرد. واژه‌های «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» دو واژه را در حروف خود نهفته دارند: حروفِ آغازین (**מ־י־ל־ה**) واژهٔ ختنه، «milah»، را می‌سازند و حروفِ پایانی نامِ چهارحرفی **ה׳** را؛ و این می‌آموزد که پیش از آن‌که نورِ الهی آشکار بتابد، ختنه باید انجام شود.

שבכדי שיאיר עלינו אור ה׳ בהתגלות ולא בציור אותיות לבד כ״א בעומק המחשבה בהתבוננות מהות ועצמות אני ה׳ לא שניתי[20] שיקבע במוחו ולבו שהוא בחי׳ מי יעלה לנו השמימה שהוא בחי׳ השגת אלקות צריך מתחלה בחי׳ מילה

تا نورِ **ה׳** بر ما آشکارا بتابد، نه فقط در قالبِ حروف، بلکه در ژرفای اندیشه، از راهِ تأمل دربارهٔ هستی و ذاتِ «من، **ה׳**، تغییر نکرده‌ام»؛ تا این حقیقت در ذهن و دلِ انسان استوار شود ـ که این مرتبهٔ «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟»، یعنی مرتبهٔ درکِ الوهیت است ـ نخست باید مرتبهٔ ختنه باشد.

> برای آن‌که نورِ **ה׳** آشکار بتابد، نه همچون تصویری صرف از حروفِ نامِ او، بلکه از راهِ تأملی ژرف دربارهٔ ذاتی که عبارتِ «من، **ה׳**، تغییر نکرده‌ام» بیان می‌کند، تا این حقیقت در ذهن و دل استوار شود، انسان نخست به «ختنه» نیاز دارد؛ یعنی برداشتنِ آنچه مانعِ آن است. این درکِ حقیقیِ الوهیت همان «بالارفتن به آسمان» در آیه است.

כי יש למעלה בחי׳ עונותיכם מבדילים[21] וצריך להסיר המונעים וכן למטה בנפש האדם הנה כתיב ומלתם את ערלת לבבכם.[22]

زیرا در بالا مرتبه‌ای هست که در آن «گناهانِ شما جدایی می‌اندازند»، و موانع باید برداشته شوند؛ و در پایین نیز، در نفسِ انسان، نوشته شده است: «پوستِ ختنه‌گاهِ دلِ خود را ختنه کنید.»

> در بالا، گناهان میانِ انسان و **ה׳** حائل می‌شوند و این حائل باید برداشته شود. در زندگیِ درونیِ انسان، این برداشتن همان «ختنهٔ دل» است که تورات به آن فرمان می‌دهد.

אך אחרי כריתות הערלה יש עוד בחי׳ פריעה שהוא עור דק המכסה וחופף והוא בחי׳ תאוות גשמיים שמקליפת נוגה שהוא לדברים של היתר המכסים ומסתירים אור ה׳.

اما پس از بریدنِ پوستِ ختنه‌گاه، هنوز مرتبهٔ گشودنِ پرده (**פריעה**, periah) باقی است؛ این پرده پوستی نازک است که می‌پوشاند و بر روی آن قرار می‌گیرد. این مرتبه، خواسته‌های جسمانی‌ای است که از پوستهٔ نوگا (**קליפת נוגה**, kelipas nogah) می‌آید؛ خواسته‌هایی مربوط به امورِ مجاز که نورِ **ה׳** را می‌پوشانند و پنهان می‌کنند.

> در ختنهٔ جسمانی، پس از آن‌که پوستِ ختنه‌گاه بریده می‌شود، مرحلهٔ دومی به نامِ periah می‌آید که در آن پرده‌ای نازک کنار زده می‌شود. از نظرِ معنوی، پوستِ ختنه‌گاه نمایندهٔ شرِ فاحش است، درحالی‌که پردهٔ نازک نمایندهٔ میل به لذت‌های جسمانیِ مجاز است؛ این میل‌ها از پوستهٔ نوگا، قلمرویی خنثی که می‌تواند به قداست ارتقا یابد، می‌آیند، اما همچنان نورِ **ה׳** را می‌پوشانند و پنهان می‌کنند.

וכן אפי׳ [אפילו] **בכדי שיתגלה עליו בחי׳ מרכבה פני אריה פני שור**[23] **כו׳ שהוא בחי׳ אהוי״ר** [אהבה ויראה] **טבעיים הנה כתיב** (יחזקאל א) **וארא כו׳ ומתוכה כעין החשמל**[24] **כו׳ חש מל**[25] **ומתוכה דמות ד׳ חיות**[26] **כו׳.**

همچنین، حتی برای آن‌که مرتبهٔ ارابه، یعنی «چهرهٔ شیر، چهرهٔ گاو»، و غیره، که مرتبهٔ عشق و هیبتِ طبیعی (**אהבה ויראה**, ahavah veyirah) است، بر او آشکار شود، نوشته شده است (حزقیال 1): «و دیدم»، و غیره، «و از میانِ آن چیزی مانندِ نمایِ حشمل (**חשמל**, chashmal)»، و غیره، «و از میانِ آن، صورتی مانندِ چهار موجودِ زنده»، و غیره.

همین دربارهٔ عشق و هیبتِ طبیعی به **ה׳** نیز صادق است؛ یعنی چهره‌های شیر و گاوِ ارابه در رؤیای حزقیال. در آن رؤیا، پس از بادِ توفانی، ابرِ بزرگ، آتش و درخشندگی (نوگا) پیرامونِ آن، «چیزی مانندِ حشمل» پدیدار می‌شود و تنها از میانِ آن، چهار موجودِ زنده. واژهٔ حشمل به دو بخشِ «خاموش» (**חש**, chash) و «گویا» (**מל**, mal) تقسیم می‌شود؛ این واژه همچنین پژواکی از ختنه، milah، دارد. Alter Rebbe پیش‌تر در **תורה אור** (**תורה אור**)، بخشِ **לך לך**، حشمل را پوششی از بُعدِ بیرونیِ فهم (**בינה**, Binah) پیرامونِ صفاتِ عاطفی (**מדות**, middos) توضیح می‌دهد: این پوشش در ریشهٔ خود خاموش است و هنگامی که صفات را دربرمی‌گیرد، گویا می‌شود. او می‌گوید وقتی پوستِ ختنه‌گاه، یعنی پوستهٔ نوگا، در ختنه برداشته شود، تنها همین حشمل باقی می‌ماند.

והעצה היעוצה לזה הוא מה שאומרים ונפשי כעפר לכל תהי׳ [תהיה][27] **כי פרעה אותיות העפ״ר**[28] **שעי״ז יוכל להיות בבחי׳ פרעה שיפרע ויגלה המכסה אשר עליו.**

راهکاری که برای این کار داده شده، همان چیزی است که می‌گوییم: «و جانم برای همگان همچون خاک باشد»؛ زیرا فرعون (**פרעה**, Pharaoh) حروفِ خاک (**העפר**, ha'afar) را در خود دارد. از این راه، انسان می‌تواند در مرتبهٔ **פרעה** باشد؛ تا بگشاید (**שיפרע**, yifra) و پوششی را که بر اوست آشکار کند.

راه درمان، فروتنی‌ای است که در پایانِ دعای ایستاده (**עמידה**, Amidah) بیان می‌کنیم: «باشد که جانم برای همگان همچون خاک باشد.» واژهٔ **פרעה** (فرعون) همان حروفِ **העפר** (خاک) را دارد؛ این نشان می‌دهد که انسان با خاک‌سار شدن به «فرعون» مقدس می‌رسد و آنچه نورِ جانش را پنهان کرده است آشکار می‌سازد.

וכמ״ש (במדבר ה) **ופרע את ראש האשה. דכנ״י** [דכנסת ישראל] **נק׳ אשה יראת**[29] **ה׳ וצריך לגלות אוצר של יראת שמים**[30] **ע״י שמשים נפשו כעפר לכל.**

چنان‌که نوشته شده است (**במדבר** 5): «و سرِ زن را آشکار خواهد کرد» (**ופרע**, u'fara). زیرا جماعت اسرائیل «زنی که از **ה׳** می‌ترسد» خوانده می‌شود؛ و باید خزانهٔ ترس از آسمان را با خاک‌سار ساختنِ جان خویش برای همگان آشکار کرد.

همین ریشهٔ «پِرا» در قانون تورات دربارهٔ **סוטה** (sotah؛ زنی که شوهرش به او بدگمان است) آمده است؛ آنجا کوهن (**כהן**, kohen؛ کاهن) سرِ زن را آشکار می‌کند. جماعت اسرائیل «زنی که از **ה׳** می‌ترسد» خوانده می‌شود، و با فروتنی‌ای همچون خاک، خزانهٔ پنهانِ ترس از آسمان درونِ جان آشکار می‌شود. میتلر ربه (**אדמו״ר האמצעי**) در Torah Chaim (**תורה חיים**) بر این پاراشا، که Kehot آن را نقل کرده، می‌افزاید که از همین رو قوم یهود این نام را دارند.

ועי״ז יקרע המסך שעליו שהוא נמשך מבחי׳ גסות הרוח שמחמת גסות רוחו שמחשיב א״ע [את עצמו] **ליש ודבר בפ״ע** [בפני עצמו] **הוא מתאוה תאוה וחפץ הוא שימלא רצונו דוקא.**

از این راه، پرده‌ای که بر اوست دریده خواهد شد. [آن پرده] از مرتبهٔ زمختیِ روح سرچشمه می‌گیرد: چون روحش زمخت است و خود را موجودی و چیزی مستقل می‌انگارد، خواسته‌ها را هوس می‌کند و اصرار دارد که خواستِ خودش حتماً برآورده شود.

> فروتنی پردهٔ روی جان را می‌درد، زیرا آن پرده از تکبر پدید می‌آید. کسی که خود را موجودی جدا و مستقل می‌انگارد، به هوس‌ها گرفتار می‌شود و اصرار می‌کند که خواستِ او تحقق یابد؛ این خودبزرگ‌بینی همان پوشش است.

וצריך הוא לבטש גסות רוחו ועד״ז הוא יסורי עוה״ז הבאים לאדם כי לא מחמת עונש אינו ראוי לישב בשלות עוה״ז

پس باید زمختیِ روح خود را درهم بشکند. رنج‌های این جهان که بر انسان فرود می‌آیند نیز از همین سنخ‌اند: نه از آن رو که به‌عنوان مجازات، شایستهٔ سکونت در آسایش این جهان نیست؛

> بنابراین باید تکبر را درهم شکست، و رنج‌های این جهان نیز از همین منظر توضیح داده می‌شوند. این رنج‌ها نشانهٔ آن نیستند که انسان به‌عنوان مجازات، سزاوار آسایش این جهان نیست.

שהרי מצינו בנבוכדנצר (סנהדרין צו. ע״ש וע׳ ילקוט)[31] **בשביל שהלך ג׳ פסיעות לכבוד השי״ת** [השם יתברך] **פסקו לו מלוכה על כל העולם ולזרעו אחריו עד ג׳ דורות**

زیرا دربارهٔ نبوکدنصر (**נבוכדנצר**) می‌یابیم (**סנהדרין** 96a؛ آنجا را ببینید، و نیز Yalkut را ببینید) که چون سه گام به افتخارِ **ה׳**، که متبارک است، برداشت، فرمانروایی بر سراسر جهان را برای او مقرر کردند و آن را تا سه نسل پس از او برای فرزندانش نیز قرار دادند؛

> تلمود نقل می‌کند که نبوکدنصر، که آن هنگام کاتبِ دربار بابل بود، در پیِ پیکی دوید تا در نامه‌ای به پادشاه حزقیا (**חזקיהו**)، پیش از پادشاه به **ה׳** ادای احترام شود؛ و برای همان چند گام پاداش گرفت. تلمود چهار گام می‌شمارد؛ اما این مقاله که به Yalkut (Yalkut Shimoni؛ گلچینی کلاسیک از میدراش) نیز اشاره می‌کند، از سه گام و فرمانروایی برای سه نسل سخن می‌گوید.

ואין לך אדם מישראל שלא כיבד המקום בכך[32] **וכל טוב עוה״ז כדאי הוא לו**

و هیچ یهودی‌ای نیست که **ה׳** را به همان اندازه گرامی نداشته باشد؛ پس همهٔ نیکی‌های این جهان برای او سزاوار است.

> هر یهودی دست‌کم به همان اندازه **ה׳** را گرامی داشته است؛ پس بر همین اساس، هر یهودی سزاوار همهٔ نیکی‌های این جهان است.

אלא היסורים באים לבטש את האדם להכניעו ולהשפיל גסות רוחו וכמשארז"ל [וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] (**ברכות ז**) **טובה מרדות**[33] **א' כו'**

بلکه رنج‌ها می‌آیند تا انسان را درهم بشکنند، او را فروبنشانند و زمختیِ روحش را خوار سازند؛ چنان‌که حکیمان ما، یادشان مبارک، گفتند (**ברכות** 7): «یک توبیخ بهتر است...»

> پس مقصود از رنج، درهم شکستنِ غرور انسان و فروتن ساختن اوست. حکیمان می‌گویند یک توبیخ درونی از تازیانه‌های بسیار بهتر است.

שכשעיניו רואות שיסורים באים עליו נשפל דעתו ונעשה נכנע והוא יקר בעיני ה' להיות עי"ז בחי' התגלות בחי' פרעה מן העפר.

زیرا هنگامی که با چشمانش می‌بیند رنج‌ها بر او فرود می‌آیند، اندیشه‌اش فروتن می‌شود و سر به فرمان می‌نهد؛ و این در نظرِ **ה'** گران‌بهاست، تا از این راه مرتبهٔ **פרעה** از خاک آشکار شود.

> وقتی انسان می‌بیند رنج بر او فرود می‌آید، فروتن می‌شود؛ و **ה'** این فروتنی را ارج می‌نهد، زیرا از این راه «فرعون» مقدس از خاک بیرون می‌آید. خاک‌ساری، نورِ پنهانِ جان را آشکار می‌سازد.

והנה בתורה יש בחי' טנת"א [טעמים נקודות תגין אותיות][34] **ובחי' טעמים שבתורה שבע"פ** [שבעל פה][35] **הוא כמ"ש** (**תהלים מב**) **ובלילה שירה עמי**[36] **שבחי' השירה והטעמים שהם בחי' הניגון הוא עמי.**

اکنون، توراه دارای مراتبِ نشانه‌های نغمه‌خوانی (**טעמים**, ta'amim)، نقطه‌های آوایی (**נקודות**, nekudos)، تاج‌های حروف (**תגין**, tagin) و حروف (**אותיות**, osiyos) است؛ و مرتبهٔ **טעמים** در توراه شفاهی، همان‌گونه است که نوشته شده است (**תהלים** 42): «و در شب، سرودِ او با من است»؛ مرتبهٔ سرود و **טעמים**، که مرتبهٔ نغمه است، «با من» است.

> **אדמו"ר הזקן** به چهار جزءِ متن توراه بازمی‌گردد. **טעמים**، یعنی نشانه‌های نغمه‌خوانی‌ای که به آیات آهنگ می‌دهند (این واژه همچنین به معنای «مزه‌ها» و «دلیل‌ها» است)، در توراه شفاهی با سرودِ توراه متناظر است؛ سرودی که آیهٔ «در شب، سرودِ او با من است» آن را حاضر نزدِ انسان وصف می‌کند.

וביאור הענין הוא כמ"ש (**תהלים קיט**) **זמירות היו לי חקיך בבית מגורי**[37]**. ולהבין זה איך הם זמירות**

توضیحِ مطلب چنین است که نوشته شده است (**תהלים** 119): «فرمان‌های تو در سرایِ غربتِ من برایم سرودها بودند.» و برای فهمیدنِ این مطلب: چگونه آنها سرود هستند؟

> داوود (**דוד**) گفت که فرمان‌های **ה'** در «سرایِ غربتِ من»، یعنی زندگیِ او در مقامِ آواره، برایش سرود بودند. این سخن این پرسش را برمی‌انگیزد که چگونه می‌توان قوانین و فرمان‌ها را سرود نامید.

וגם למה נענש דוד על שקרא לד״ת [לדברי תורה] **זמירות.**[38, 39] **הנה אמרו** (גטין ז)[40] **השכם והערב**[41] **עליהם לבהמ״ד** [לבית המדרש] **והם כלים מאליהן.**

و نیز، چرا داوود به‌خاطرِ آنکه سخنانِ توراه را «سرودها» خواند، مجازات شد؟ اکنون، [حکیمان ما] گفتند (Gittin 7): «بر فرازِ آنها (**עליהם**, aleihem) در خانهٔ مطالعه بامدادان برخیز و تا شامگاه بمان، و آنها خودبه‌خود از میان می‌روند.»

تلمود (**סוטה** 35a) می‌گوید که داوود به‌خاطرِ آنکه سخنانِ توراه را «سرودها» خواند مجازات شد؛ این نیز نیازمندِ توضیح است. **אדמו״ר הזקן** همچنین پندِ ربی الیعازر (**רבי אלעזר**) به مار عوقبا (**מר עוקבא**) را نقل می‌کند؛ او از کسانی که با وی مخالفت می‌کردند آزرده بود: «بر فرازِ آنها (**עליהם**, aleihem) در خانهٔ مطالعه بامدادان برخیز و تا شامگاه بمان»، و آنها خودبه‌خود از میان می‌روند؛ این **מאמר**، **עליהם** را به معنای «بر فرازِ آنها» خواهد خواند.

והענין הוא דכתיב (תהלים מ) **רבות עשית אתה ה׳ אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר**[42]**:**[43, 44, 45, 46]

مطلب [چنین است]. نوشته شده است (**תהלים** 40): «کارهای بسیار کرده‌ای، تو، **ה׳**، **אלהי** من؛ شگفتی‌ها و اندیشه‌هایت متوجهِ ماست؛ هیچ‌چیز با تو سنجیدنی نیست؛ اگر بخواهم از آنها بازگویم و سخن بگویم، شمارشان از شمار بیرون است.»

کلیدِ هر دو پرسش در آیه‌ای از مزامیر است: «کارهای بسیار کرده‌ای، تو، **ה׳**، **אלהי** من؛ شگفتی‌ها و اندیشه‌هایت متوجهِ ماست.» بندهای بعدی آن را عبارت‌به‌عبارت توضیح می‌دهند و واژهٔ «بسیار» (**רבות**, rabbos) را به معنای «بزرگ» می‌گیرند.

بخش 3 • ¶3–4

«کارهای بسیار کرده‌ای»

3 וביאור הכתוב רבות עשית. פי׳ רבות כל דבר שהוא רב ועצום דהיינו עולמות עליונים[47] **הגדולות ונוראות**[48]

توضیحِ آیهٔ «کارهای بسیار کرده‌ای»: «بسیار» به هر چیزی گفته می‌شود که بزرگ و نیرومند باشد؛ یعنی عوالمِ برترِ بزرگ و هیبت‌انگیز،

آدمور هازاکن توضیحِ آیه‌ای از مزامیر را آغاز می‌کند. **רבות** (Rabbos)، که در ظاهر «بسیار» معنا می‌دهد، در اینجا به معنای «بزرگ» خوانده می‌شود: چیزهایی که بزرگ و نیرومندند، یعنی عوالمِ برترِ والامرتبه؛ یاهل اور (**יהל אור**)، شرحِ تسماح تسدک (**הצמח צדק**) بر مزامیر، یادآور می‌شود که زوهار (**זהר**) در وایخی نیز **רבות** را همین‌گونه، به معنای «بزرگ»، می‌خواند؛ چنان‌که در عبارتِ «فریادِ سدوم بزرگ است» (rabbah) آمده است.

עשית בבחי׳ עשיה גשמית שנשתלשלו מעילה לעלול במדרגות רבות ושונות כמו שאמר[49] בפסוק אגידה ואדברה עצמו מספר[50] עד שנתהוו בבחי׳ עשי׳ [עשיה] **גשמית.**

«[آنها را]» به مرتبهٔ عملِ جسمانی (**עשיה**, Asiyah) درآوردی، زیرا از علت به معلول، از میانِ مرتبه‌های بسیار و گوناگون، فرود آمدند؛ چنان‌که در آیه می‌گوید: «اگر بخواهم از آنها بگویم و سخن برانم، شمارشان از شمارش بیرون است»، تا آنکه در مرتبهٔ عملِ جسمانی پدید آمدند.

«درآوردی» یعنی این عوالمِ بزرگ، مرحله‌به‌مرحله از علت به معلول فرود آورده شدند، تا به وجودِ جسمانی، یعنی مرتبهٔ **עשיה**، رسیدند. عبارتِ آیه، «شمارشان از شمارش بیرون است»، از تعدادِ بسیارِ مرتبه‌هایی حکایت می‌کند که این نزول از آنها گذشت.

וכמ״ש (שם קלה) **למה יאמרו איה[51] אלקיהם[52] שהוא בבחי׳ אי״ה** [אם ירצה השם]**. שהוא מובדל ומכוסה ורחוק מהם כמ״ש רם על כו׳.[53]**

و چنان‌که نوشته شده است (همان‌جا، ۱۳۵): «چرا باید بگویند: «**אלקיהם** کجاست (**איה**, ayeh)؟»»؛ [یعنی] او در حالتِ «کجا؟» است، از آنان جدا، پوشیده و دور؛ چنان‌که نوشته شده است: «بر فراز و برتر است»، و غیره.

به‌سببِ این نزولِ طولانی، **ה׳** پنهان و دور به نظر می‌رسد، تا جایی که مردم می‌پرسند: «**אלקיהם** کجاست؟» او چنان می‌نماید که بسیار فراتر از جهان است، جدا و پوشیده. کهوت یادآور می‌شود که متنِ خودِ آیه می‌گوید: «چرا ملت‌ها می‌گویند»، و احتمالاً عبارتِ «ملت‌ها» از بیمِ سانسور حذف شده است.

ולא ידעו ולא יבינו כי כל אשר חפץ[54] ה׳ עשה שנשתלשל חפץ ה׳ כ״כ [כל כך] **עד שהוא בעשיה גשמית**

اما نمی‌دانند و درنمی‌یابند که «هرچه **ה׳** خواست، انجام داد»: ارادهٔ **ה׳** چنان فرود آمد که به مرتبهٔ عملِ جسمانی رسید.

آنچه آنان درنمی‌یابند این است که «هرچه **ה׳** خواست، انجام داد»: این ارادهٔ خودِ **ה׳** بود که عوالم را تا وجودِ جسمانی فرود آورد.

וכ״כ [וכן כתב] **למה כדי שיהיה הוי״ה אלהי אלוה שלי ע״י כי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו כי אורייתא מחכמה נפקת[56, 55] פי׳ עיקר התגלותה הוא מחכמה. אבל באמת הוא רצונו של מקום והוא ורצונו אחד.**

و چرا تا این اندازه؟ تا **ה׳**، **אלהי**، **אלוה שלי** باشد، از رهگذرِ [این] که «شگفتی‌های تو و اندیشه‌هایت به‌سوی ماست»؛ زیرا «توراه از حکمت (**חכמה**, Chochmah) سرچشمه می‌گیرد»، یعنی آشکارگیِ اصلیِ آن از حکمت است. اما در حقیقت، آن ارادهٔ **ה׳** است و او و اراده‌اش یکی‌اند.

هدفِ چنین نزولِ دوری این است که **ה׳**، که فراتر از جهان است، از راهِ توراه برای هر شخص به‌گونه‌ای شخصی حاضر شود و «**אלהי**» باشد؛ توراهی که شگفتی‌ها و اندیشه‌های **ה׳** را به‌سوی ما می‌آورد. توراه از **חכמה**، حکمتِ الهی، آشکار می‌شود، اما در حقیقت ارادهٔ **ה׳** است و اراده‌اش با او یکی است؛ بنابراین در توراه، خودِ **ה׳** را می‌یابیم.

4 וזהו נפלאותיך מה שהוא מופלא ומובדל ומכוסה שאין בו השגה כלל פלא עליון.[57] ומחשבותיך הוא בחי' חכמה עילאה נמשך אלינו ע"י התורה. אין ערוך אליך אגידה ואדברה עצמו מספר[58].

و این است [معنایِ] «شگفتی‌های تو»: آنچه شگفت، جدا و پوشیده است و هیچ‌گونه ادراکی به آن راه ندارد؛ شگفتیِ برتر (**פלא עליון**, Pele Elyon). «و اندیشه‌های تو» مرتبهٔ حکمتِ برین (**חכמה**, Chochmah) است که از طریق تورات به ما می‌رسد. «هیچ‌چیز با تو سنجیدنی نیست؛ اگر بخواهم از آن‌ها بگویم و سخن برانم، از شمار بیرون‌اند.»

> «شگفتی‌های تو» به شگفتیِ برتر (Pele Elyon) اشاره دارد؛ در قبالا این نامی برای تاج (**כתר**, Keser)، مرتبه‌ای بالاتر از Chochmah است، که چنان پنهان است که اصلاً نمی‌توان آن را دریافت. «اندیشه‌های تو» حکمتِ برین، یعنی حکمت الهی، است که از راه تورات به ما می‌رسد؛ هر دو «به‌سوی ما» می‌آیند، با آنکه هیچ‌چیز با **ה'** سنجیدنی نیست و این مراتب از شمار بیرون‌اند.

כי להיות השתלשלות וירידה גדולה כ"כ [כל כך] **מבחי' גבוה ונעלה מאד עד בחי' מטה מאד[59] הוצרך להיות כמה מיני עולמות אין מספר מינים ממינים שונים**

زیرا برای آنکه زنجیرهٔ نزولِ عوالم (**השתלשלות**, hishtalshelus) و فرودی چنین عظیم، از مرتبه‌ای بسیار بلند و رفیع تا مرتبه‌ای بسیار فرودین، پدید آید، انواعِ بی‌شماری از عوالم لازم بود؛ انواعی گوناگون، گونه‌گون،

> برای آنکه الوهیت از بالاترین مرتبه تا پایین‌ترین مرتبه فرود آید، این نزول می‌بایست از میان انواع بی‌شماری از عوالم بگذرد. هر نوع نیز زیرگونه‌های بسیار و گوناگونی دربر دارد.

וכמ"ש (איוב כה) **היש מספר לגדודיו[60] וכתיב** (דניאל ז) **אלף אלפין ישמשונה ורבו רבבן[61] כו' והוא מספר גדוד והיכל אחד והיכלות אין מספר.**

چنان‌که نوشته شده است (ایوب 25): «آیا لشکریانِ او را شماری هست؟» و نیز نوشته شده است (دانیال 7): «هزاران هزار او را خدمت می‌کنند و ده‌هزارانِ ده‌هزار» و غیره؛ و این شمارِ یک لشکر و یک تالار (**היכל**, heichal) است، درحالی‌که تالارها بی‌شمارند.

> دو آیه شمار عظیم موجودات روحانی را نشان می‌دهند: لشکریانِ **ה'** از شمار بیرون‌اند و «هزاران هزار» او را خدمت می‌کنند. بااین‌همه، این شمارِ عظیم تنها به یک لشکر در یک تالار (heichal) از عوالم روحانی اشاره دارد، حال آنکه خودِ تالارها بی‌شمارند.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] **כולם אין ערוך אליך שאפי'** [שאפילו] **בחי' הגבוה מאד שהוא שרש התחלות התהוות**

بااین‌همه، هیچ‌یک از آن‌ها «با تو سنجیدنی نیست»؛ حتی بلندترین مرتبه، که ریشهٔ آغازهای پدیدآمدن است،

> با وجود همهٔ این مراتب، هیچ‌یک را با **ה'** نمی‌توان سنجید؛ حتی بلندترین مرتبه، که ریشه‌ای است که آفرینش از آن آغاز می‌شود.

מ״מ לגבי מהותו ועצמותו ית׳ אין לו ערך כלל שאינו מערכו ולא ממהותו כלל מאחר שהוא בבחי׳ נברא או נאצל ויש לו התחלת גבול.

بااین‌حال، در نسبت با ذات و حقیقتِ او، که متبارک است، هیچ سنجشی ندارد؛ زیرا نه از سنخِ اوست و نه از حقیقتِ او، چون در شمارِ آفریده یا صادرشده قرار می‌گیرد و آغاز و حدّی دارد.

> در قیاس با ذاتِ خودِ **ה׳**، حتی آن بلندترین مرتبه نیز هیچ نسبتی ندارد؛ زیرا آفریده یا صادرشده است و ازاین‌رو آغاز و حدّی دارد. هرچه حدّی داشته باشد، به سنخی دیگر از بی‌نهایتِ مطلق (**אין סוף**, Ein Sof) تعلق دارد.

משא״כ בבורא ית׳ דכולא קמיה כלא ממש חשיב[62] ואצלו נחשב הכל כאין בחי׳ הראשונה ובחי׳ אחרונה שבמדרגה תחתונה הכל שוה אצלו

اما دربارهٔ آفریدگار، که متبارک است، چنین نیست؛ زیرا در پیشگاه او همه‌چیز به‌راستی هیچ به‌شمار می‌آید؛ همه‌چیز نزدِ او هیچ محسوب می‌شود، [به‌گونه‌ای که] مرتبهٔ نخست و مرتبهٔ واپسین در فروترین پله، همگی نزدِ او یکسان‌اند.

> در پیشگاه **ה׳** همه‌چیز همچون هیچ است؛ ازاین‌رو بلندترین و پایین‌ترین مراتب هر دو نزدِ او هیچ‌اند. از نگاه او، میان والاترین عالم و فروترین پله تفاوتی نیست.

ואעפ״כ [واف על פי כן] **להיות השתלשלות העולמות וירידת המדרגות הוצרך להיות מדרגות עצמו מספר שלא יבטלו העולמות ממציאותן וכל זה הוא בשביל שיהיה הוי״ה אלקי ונפלאותיך ומחשבותיך אלינו כנ״ל:**

بااین‌همه، برای آنکه زنجیرهٔ نزولِ عوالم و فرودآمدنِ مراتب پدید آید، مراتبِ بی‌شماری لازم بود، تا عوالم از مرتبهٔ وجود ساقط نشوند. و همهٔ این‌ها برای آن است که نامِ چهارحرفی (**ה׳**, Havayah) برای من **אלקים** (**אלקים**, Elokim) باشد و «شگفتی‌ها و اندیشه‌های تو [به‌سوی] ما» باشند، چنان‌که پیش‌تر گفته شد.

> بااین‌همه، نزول به مراتبِ بی‌شماری نیاز داشت تا عوالم در برابر نورِ **ה׳** از مرتبهٔ وجود ساقط نشوند و بتوانند وجود داشته باشند. هدفِ تمام این نزولِ مرحله‌به‌مرحله این است که **ה׳** برای من **אלקים** باشد و شگفتی‌ها و اندیشه‌های او از طریق تورات به ما برسند.

بخش 4 • 5¶

یک حکم، همهٔ عوالم را برپا نگه می‌دارد

5 והנה קודם מ״ת [מתן תורה] **היו עליונים ותחתונים ניזונים בחסדו של הקב״ה דהיינו שהיה מזון עולמות עליונים ותחתונים וחיותם נמשך ממקורם וראשיתם מלמעלה למטה בנדבה וחסד פשוט באתערותא דלעילא לבד.**

اکنون، پیش از اعطای تورات، برتران و فروتران [موجودات] از مهرِ قدوسِ متبارک (**קב״ה / קודשא בריך הוא**, Kudsha Brich Hu) برخوردار بودند؛ یعنی خوراک و نیرویِ حیات (**חיות**, chayus) عوالمِ برتر و فروتر از سرچشمه و آغازگاهشان، از بالا به پایین، به‌صورت بخششی رایگان و مهری ناب، تنها از راهِ برانگیختگی از بالا (**אתערותא דלעילא**, isarusa dileila) جاری می‌شد.

> پیش از آن‌که تورات در سینا داده شود، همهٔ عوالم حیات خود را صرفاً به‌صورت بخششی از سوی **ה׳** دریافت می‌کردند؛ این حیات از بالا به پایین جاری می‌شد. این جریان تنها از راهِ **אתערותא דלעילא** بود، نه در پاسخ به کاری که از پایین انجام شده باشد.

אבל אחר מ״ת [מתן תורה] **הנה קיום חיות העולמות הוא ע״י מעשה התחתונים בתורה ומצות ממטה למעלה**

اما پس از اعطای تورات، بقایِ **חיות** عوالم از راهِ اعمالِ موجوداتِ پایین در تورات (**תורה**, Torah) و فرمان‌های الهی (**מצות**, mitzvos)، از پایین به بالا، صورت می‌گیرد.

> از زمان اعطای تورات، حیات عوالم به آنچه انسان‌ها در پایین، از راهِ **תורה** و **מצות** انجام می‌دهند، وابسته است. اعمال آنان آنچه را عوالم را پایدار نگه می‌دارد، از پایین به بالا برمی‌کشد.

וכמו למשל ארץ הלזו הגשמית שמצמחת כל מיני תענוגים והם מזון האדם וקיום חיותו

این، به‌عنوان نمونه‌ای تشبیهی، مانند همین زمینِ مادی است که انواعِ لذت‌ها را می‌رویاند؛ و آن‌ها خوراکِ انسان و مایهٔ بقایِ حیات او هستند.

> آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) برای تشبیه، نمونه‌ای از طبیعت می‌آورد. زمینِ مادی انواعِ خوراک‌های خوش‌گوار را می‌رویاند و آن‌ها مایهٔ بقای حیات انسان‌اند.

וגם כשאדם אוכל מבע״ח [מבעלי חיים] **הנה עיקר גידולו וחיותו של הבע״ח** [הבעלי חיים] **ממה שאוכל מן הארץ נמצא שכל מזון וחיות האדם הוא ע״י בירור שנבחר הטוב הגנוז מן הארץ.**

و حتی هنگامی که انسان از حیوانات می‌خورد، رشدِ اصلی و **חיות** حیوان از چیزی است که از زمین می‌خورد. پس همهٔ خوراک و نیرویِ حیاتِ انسان از راهِ پالایشی فراهم می‌شود که در آن، نیکیِ نهفته در زمین برگزیده می‌شود.

> حتی هنگامی که انسان گوشت می‌خورد، حیوان از آنچه از زمین خورده رشد کرده و زیسته است. بنابراین، همهٔ خوراکِ انسان از راهِ فرایندِ پالایشی به دست می‌آید که نیکیِ نهفته در زمین را بیرون می‌کشد.

כך עד״מ הנה מזון עולמות עליונים הוא ממה שמקבלים חיותם מן התורה שבעוה״ז השפל.

به همین ترتیب، به‌عنوان نمونه‌ای تشبیهی، خوراکِ عوالمِ برتر از آن است که حیاتشان را از توراتِ موجود در این جهانِ فرودین دریافت می‌کنند.

> به همین ترتیب، عوالمِ برتر از توراتی که در این جهانِ فرودین مطالعه می‌شود تغذیه می‌کنند. توراتِ پایین مانند زمین است که عوالمِ بالا خوراکِ خود را از آن می‌گیرند.

והנה כתיב (משלי ד) **סלסלה ותרוממך**[63] **כאדם שמסלסל בשערו שיהיה כל נימא בפ״ע** [בפני עצמו] **כך הוא בכל פרטי הלכות אין מספר שיהיה בזה הענין הדין כך ובזה הענין יהיה הדין כך נמשך מחכמה עילאה מבחי׳ נפלאותיך ומחשבותיך הנ״ל.**

اکنون نوشته شده است (امثال ۴): «او را ارج بنه (**סלסלה**, salseleha)، و او تو را بالا خواهد برد»؛ مانند کسی که موهایش را حلقه‌حلقه می‌پیچد (**מסלסל**, mesalsel)، تا هر تار جداگانه باشد. در شمارِ بی‌پایانِ جزئیاتِ احکام نیز چنین است: در این مورد حکم چنین است و در آن مورد حکم چنان؛ این [امر] از حکمتِ برین (**חכמה**, Chochmah)، از مرتبهٔ «شگفتی‌ها و اندیشه‌هایت» که پیش‌تر یاد شد، جاری می‌شود.

> در امثال دربارهٔ حکمت آمده است: salseleha، یعنی «او را ارج بنه»، و او تو را بالا خواهد برد؛ این ماعمار واژه را چنان می‌خواند که گویی mesalsel است، یعنی موها را حلقه‌حلقه پیچاندن تا هر تار جدا از دیگری بایستد. در تورات نیز هر جزئی از حکم متمایز است: «در این مورد حکم چنین است و در آن مورد چنان»؛ و هر جزئی از حکمتِ برین، از شگفتی‌ها و اندیشه‌های **ה׳** سرچشمه می‌گیرد.

וז״ש [וזהו שכתוב] **דוד המלך ע״ה** [עליו השלום] (**תהלים צב**) **מה גדלו מעשיך ה׳ מאד עמקו**[64] **מחשבותיך**

این همان است که داوودِ پادشاه (**דוד**)، سلام بر او باد، گفت (مزامیر ۹۲): «چه عظیم‌اند کارهای تو، ای **ה׳**؛ اندیشه‌هایت بسیار ژرف‌اند.»

> آلتر ربه اکنون آیهٔ دیگری از داوودِ پادشاه می‌آورد: «چه عظیم‌اند کارهای تو، **ה׳**؛ اندیشه‌هایت بسیار ژرف‌اند.» او توضیح خواهد داد که وقتی دربارهٔ **ה׳** گفته می‌شود «عظیم»، مقصود چیست.

פי׳ גדלו ע״ד שארז״ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **במקום שאתה מוצא גדולתו**[65] **שם אתה מוצא ענותנותו כי לא שייך לפניו ית׳ בחי׳ גדולה**

معنای «عظیم» در این‌جا مطابق با گفتهٔ حکیمان ما، یادشان گرامی، است: «هرجا بزرگیِ او را می‌یابی، فروتنیِ او را نیز همان‌جا می‌یابی.» زیرا مرتبهٔ بزرگی اصلاً در پیشگاه او، متعال باد، راه ندارد،

> حکیمان می‌گویند هرجا از بزرگیِ **ה׳** سخن می‌رود، فروتنیِ او نیز یافت می‌شود؛ زیرا بزرگی به معنای معمولش اصلاً دربارهٔ **ה׳** صدق نمی‌کند. آلتر ربه پیش‌تر در **תורה אור** (**תורה אור**)، در بخش **חיי שרה**، همین گفته را به همین شیوه توضیح می‌دهد: بخشیدنِ حیات به عوالم بزرگیِ **ה׳** نیست، بلکه فرودی است؛ بنابراین، ستایش در این‌جا از فروتنیِ اوست.

מאחר כי גדול ה׳ ומהולל מאד[66] **ולגדולתו אין חקר ואינו בבחי׳ ערך ומדה ומקום כלל שיפול עליו לשון גדול׳.**

از آن‌رو که «**ה׳** بزرگ و بسیار ستوده است و عظمتش را نمی‌توان به ژرفا سنجید»؛ و او اصلاً در مقولهٔ قیاس، اندازه و مکان نمی‌گنجد تا واژهٔ «بزرگی» دربارهٔ او به کار رود.

> عظمتِ **ה׳** بی‌کرانه است؛ او فراتر از هرگونه قیاس، اندازه یا مکان است. واژه‌هایی مانند «بزرگ» مقیاسی را ایجاب می‌کنند، حال آنکه **ה׳** در هیچ مقیاسی نمی‌گنجد.

אלא לשון גדול׳ הוא ענותנותו שנתלבש בבחי׳ ומדת גדולה להתפשט ולהתלבש תוך עלמין להחיותם

بلکه واژهٔ «بزرگی» [به] فروتنیِ او اشاره دارد؛ زیرا خود را در مرتبه و صفتِ بزرگی پوشاند تا در عوالم گسترش یابد و درون آن‌ها جای گیرد و به آن‌ها حیات بخشد.

> پس آنچه «بزرگیِ» **ה׳** می‌نامیم، در حقیقت فروتنیِ اوست: او خود را در صفتِ بزرگی فرود می‌آورد تا در عوالم گسترش یابد و به آن‌ها حیات بخشد.

וזהו מה גדלו מעשיך ה׳ כי מה שנמשך ונתפשט למטה דרך פרטי הלכה אחת הוא הוא מזון וקיום חיות כל העולמות עליונים ותחתונים וכל העולמות עליונים הם כלא ממש נגד מה שנמשך מפרטי הלכה אחת שהיא מקור חיותם וקיומם

و این است [معنایِ] «چه بزرگ‌اند کارهایت، **ה׳**»: زیرا آنچه از راهِ جزئیاتِ یک حکم به پایین کشیده و گسترده می‌شود، خود خوراک و مایهٔ بقای نیرویِ حیات (**חיות**, chayus) همهٔ عوالمِ برتر و فروتر است؛ و همهٔ عوالمِ برتر در برابر آنچه از جزئیاتِ یک حکم کشیده می‌شود ــ حکمی که سرچشمهٔ نیرویِ حیات و هستیِ آن‌هاست ــ واقعاً هیچ‌اند.

> پس «چه بزرگ‌اند کارهایت» از فروتنیِ او سخن می‌گوید: نوری که از راهِ جزئیاتِ حتی یک حکم از تورات به پایین جاری می‌شود، مایهٔ بقای همهٔ عوالم، برتر و فروتر، است. همهٔ عوالمِ برتر در کنار هم در برابر سرچشمه‌ای که یک حکم در خود دارد، هیچ‌اند.

כי כל הלכה היא המשכת והתפשטות אור מרצון העליון ב"ה וחכמה עילאה שהן מקור החיות לכל העולמות

زیرا هر حکمی، فرودآمدن و گسترش‌یافتنِ نور از ارادهٔ برتر ب"ה (**רצון**, ratzon) و حکمتِ برتر (**חכמה**, Chochmah) است؛ و این دو سرچشمهٔ نیرویِ حیاتِ همهٔ عوالم‌اند.

> زیرا هر حکم از تورات امتدادی از ارادهٔ برتر و حکمتِ برتر است. این دو سرچشمهٔ حیاتِ هر عالمی هستند.

ואם כך הוא בענין גדולת מעשיו א"כ עאכו"כ [על אחת כמה וכמה] **מאד עמקו מחשבותיך שהיא בחינה למעלה מעלה מבחי' עלמין אלא מקיף וסובב עליהם ואינו מתלבש בתוכם.**

و اگر در بابِ عظمتِ کارهای او چنین باشد، پس به طریقِ اولی [چنین است که] «اندیشه‌هایت بسیار ژرف‌اند»؛ این مرتبه بسیار بسیار فراتر از مرتبهٔ عوالم است، بلکه آن‌ها را فرا می‌گیرد و احاطه می‌کند و درونشان جای نمی‌گیرد.

> اگر «بزرگیِ» کارهای **ה'**، یعنی حیات‌بخشیدن به عوالم، از این قرار است، پس «اندیشه‌هایت بسیار ژرف‌اند» به مرتبه‌ای بس فراتر اشاره دارد. این مرتبه اصلاً وارد عوالم نمی‌شود، بلکه از ورای آن‌ها فراگیرشان است (**סובב כל עלמין**, sovev kol almin).

ומזה יתבונן המשכיל להיות בתורת ה' חפצו להיות שש ועלז בה כמ"ש (משלי ח) **וכל חפצים לא ישוו בה**

از این مطلب، انسانِ اندیشمند تأمل می‌کند [و به این می‌رسد] که خواستش در توراتِ **ה'** باشد و در آن شاد و سرمست گردد؛ چنان‌که نوشته شده است (**משלי** 8): «و هیچ‌یک از چیزهای خواستنی با او برابری نمی‌کنند»:

> انسانِ اندیشمندی که در این مطلب تأمل کند، به تورات اشتیاق می‌یابد و در آن شاد می‌شود. در **משלי** 8 آمده است که هیچ‌یک از چیزهای خواستنی (**חפצים**, chafatzim) با حکمت برابری نمی‌کنند.

שאפי' [שאפילו] **חפצים העליונים שהוא כענין שכתוב כל אשר חפץ הוי"ה עשה בשמים ובארץ**[67] **ושמים הם העולמות העליונים ולא ישוו בה שכולם הם כלא ממש בערך הלכה אחת שהיא מבחי' נפלאותיך ומחשבותיך הנ"ל.**[68, 69]

حتی خواسته‌های برتر، چنان‌که نوشته شده است: «هرچه **ה'** خواست، در آسمان و زمین انجام داد»؛ و «آسمان‌ها» همان عوالمِ برترند؛ «با او برابری نمی‌کنند»، زیرا همهٔ آن‌ها در برابر یک حکم ـ که از مرتبهٔ «شگفتی‌ها و اندیشه‌هایت» که پیش‌تر یاد شد است ـ واقعاً هیچ‌اند.

> آدمورِ هازاکن این را حتی دربارهٔ «خواسته‌های» خودِ **ה'** به کار می‌برد: «هرچه **ה'** خواست (**חפץ**, chafetz)، در آسمان‌ها انجام داد»؛ پس آسمان‌ها، یعنی عوالمِ برتر، از جملهٔ خواسته‌های **ה'** هستند. بااین‌همه، آن‌ها با یک حکم از تورات برابری نمی‌کنند، زیرا آن حکم از شگفتی‌ها و اندیشه‌های **ה'** سرچشمه می‌گیرد.

بخش 5 • 6¶

چرا داوود نکوهش شد

6 וכמ״ש באדרא שההלכות הן בחי׳ הנימין ושערות של מעלה וכל[70] נימא להיט לעלמין סתימין כו׳.

چنان‌که در ایدرا (**אדרא**) آمده است، قوانینِ تورات مرتبه (**בחינה**, bechinah) رشته‌ها و موهای بالاست، و «هر رشته به عوالمِ پنهان می‌رسد»، و غیره.

> ایدرا، بخشی از زوهار، قوانین تورات را «موهای» چهرهٔ اعلی توصیف می‌کند. هر رشته به عوالم پنهان می‌رسد و از سرچشمه‌ای بسیار بلند، حیات را به آن‌ها می‌رساند.

וכמ״ש בע״ח [בעץ חיים] **שכל הנימין ושערות הם מבירור רפ״ח ניצוצים כו׳ ותכלית הבירור הוא בעוה״ז כו׳.[71]**

و چنان‌که در ایتس حاییم (**עץ חיים**) آمده است، همهٔ رشته‌ها و موها از پالایشِ ۲۸۸ جرقه پدید می‌آیند، و غیره؛ و غایتِ این پالایش در این جهان است، و غیره.

> ایتس حاییمِ آریزال (**האריז״ל**) می‌آموزد که این رشته‌ها و موها از پالایشِ ۲۸۸ جرقه‌ای پدید می‌آیند که هنگام شکستنِ ظرف‌ها سقوط کردند. این پالایش تنها در این جهان، از راه تورات و فرمان‌ها (**מצוות**, mitzvos)، به انجام می‌رسد.

וזהו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי שהיה שש ושמח בהם עד שהיו לו כמו זמירות ותענוגים אלא שנענש על שקראם זמירות.

و این است [معنایِ] «فرایضِ تو برای من در خانهٔ اقامتگاهم ترانه‌هایی بود»: او از آن‌ها چنان شاد و خرسند بود که برایش همچون ترانه‌ها و لذت‌ها بودند؛ بااین‌حال، به‌سبب آن‌که آن‌ها را ترانه نامید، مجازات شد.

> اکنون آیه دربارهٔ داوود (**דוד**) توضیح داده می‌شود: فرایضِ تورات چنان او را شاد می‌کردند که برایش همچون ترانه‌ها و لذت‌ها بودند. بااین‌همه، به‌سبب آن‌که آن‌ها را ترانه نامید، مجازات شد.

ולא על שלמד בענין זה אלא על ששיבחם[72] בזו המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות.

[او مجازات شد] نه به‌سبب آن‌که به این شیوه آموخت، بلکه به‌سبب آن‌که تورات را تنها با همین فضیلت ستود: این‌که سرچشمه و نیرویِ حیاتِ همهٔ عوالم است.

> ایراد به داوود این نبود که تورات را با شادی می‌آموخت. ایراد این بود که آن را فقط به‌سبب این فضیلت می‌ستود: این‌که سرچشمهٔ حیاتِ همهٔ عوالم است؛ چنان‌که گویی این بالاترین فضیلتِ تورات است. کونترس آحارونِ تنیّا («داوود زمیروت») توضیح می‌دهد که این فضیلت تنها به «پشتِ» عمقِ اندیشهٔ **ה׳** تعلق دارد، حال آن‌که توراتِ درونی با نورِ بی‌پایان (**אור אין סוף**, Or Ein Sof) یکی است و عوالم در برابر آن هیچ‌اند.

שבאמת הוא גבוה למעלה מעלה מבחי׳ קיום וחיות כל העולמות וכמ״ש (שם) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום[73] ופי׳ במדרש (ב״ר [בראשית רבה] פ״א) אמון מופלא שהוא מבחי׳ פלא העליון[74] בחינת נפלאותיך ומחשבותיך.

زیرا در حقیقت، این بسیار بسیار برتر از مرتبهٔ نگاه‌داشتن و حیات‌بخشیدن به همهٔ عوالم است؛ چنان‌که (در همان‌جا) آمده است: «و من نزد او آمون بودم و روز، روز، مایهٔ لذت بودم»؛ و در میدراش (**בראשית רבה**, فصل 1) توضیح داده شده است: آمون [به‌معنایِ] «شگرف» (mufla) است، که از مرتبهٔ شگرفیِ برین، یعنی مرتبهٔ «شگفتی‌های تو و اندیشه‌های تو»، سرچشمه می‌گیرد.

> در حقیقت، تورات حتی از نقشی که در پایدار ساختنِ عوالم دارد بسیار فراتر است: در امثال، حکمت می‌گوید که آمون در کنارِ **ה׳** بوده است؛ و این مَأمَر، میدراش را به‌عنوانِ تفسیرِ آمون به «شگرف» ـ یعنی شگرفیِ برین ـ نقل می‌کند. کهوت از قولِ ربی ماهاراش نقل می‌کند که او در **בראשית רבה** تنها معانیِ «مربی»، «پوشیده» و «پنهان» (و نیز «بزرگ») را برای آمون یافت؛ و **אור התורה** آمونِ «شگرف» را عقلِ پنهان (mocha stima'ah) می‌داند.

וזהו יום יום נגד ב׳ בחינות שהם נפלאותיך ומחשבותיך וזהו ואהיה שעשועים שהיא שעשועים של הקב״ה כביכול בכבודו ובעצמו

و این است [معنایِ] «روز، روز»: متناظر با دو مرتبهٔ «شگفتی‌های تو» و «اندیشه‌های تو»؛ و این است [معنایِ] «و من مایهٔ لذت بودم»: این لذتِ قدوسِ متبارک (**קב״ה / קודשא בריך הוא**, Kudsha Brich Hu) است، **כביכול**، در جلال و ذاتِ خویش.

> «روز، روز» که در آیه تکرار شده، به دو مرتبه اشاره دارد: شگفتی‌های **ה׳** و اندیشه‌های او. «لذت‌ها» یعنی تورات، **כביכול**، لذتِ خودِ **ה׳** در ذاتِ خویش است.

ולמשל כמו שאדם משתעשע בחכמתו כשאומר דבר חכמה כן ויותר מכן לאין קץ ותכלית באלף אלפים הבדלות הקב״ה משתעשע בחכמתו העליונה שאינה יכולה להתלבש תוך עלמין[75] כלל

برای تقریب به ذهن، همان‌گونه که انسان هنگامی که سخنی حکیمانه می‌گوید از حکمتِ خویش لذت می‌برد، چنین ـ و بی‌نهایت بیش از آن، با فاصله‌ای به هزاران هزار مرتبه ـ قدوسِ متبارک در حکمتِ اعلیِ خویش لذت می‌برد؛ حکمتی که به‌هیچ‌وجه نمی‌تواند در عوالم ملبّس شود.

> همان‌گونه که انسان هنگام بیانِ اندیشه‌ای حکیمانه از حکمتِ خود لذت می‌برد، **ה׳** به‌مراتب بی‌نهایت بیش‌تر از حکمتِ برینِ خویش لذت می‌برد؛ حکمتی که چنان بلندمرتبه است که اصلاً در عوالم وارد نمی‌شود. **אור התורה**، به نقلِ کهوت، این را حکمتِ پنهان (**חכמה סתימאה**, Chochmah Stima'ah) می‌نامد؛ برخلاف حکمتِ عالمِ صدور (**אצילות**, Atzilus) که درباره‌اش گفته شده است: «همهٔ آن‌ها را با حکمت آفریدی».

אלא שדוד המלך ע״ה [עליו השלום] **היה צריך לפי שעה. בבית מגורי שהיו שונאין לו ואין דינים נמתקין אלא בשרשן דהיינו בשרש התהוות העולמות כשנתהווה ונמשך מאין המוחלט להתענג ולשמוח בחלקו אשר הוא ממשיך בתורתו לקיום וחיות העולמות**

اما داوودِ پادشاه، **עליו השלום**، در آن هنگام به [این] نیاز داشت: «در خانهٔ اقامتگاهم»؛ زیرا او را دشمن می‌داشتند، و سختی‌ها تنها در ریشهٔ خود تلطیف می‌شوند؛ یعنی در ریشهٔ پدیدآمدنِ عوالم، هنگامی که پدید آمدند و از نیستیِ مطلق امتداد یافتند؛ [پس او نیاز داشت] که از سهمِ خویش لذت ببرد و شادمان باشد؛ سهمی که از راهِ توراتِ خود برای پایدارساختن و حیات‌بخشیدن به عوالم، به آن‌ها می‌رساند،

> اما داوود در آن هنگام به نیرویِ حیات‌بخشِ تورات نیاز داشت، زیرا در «خانهٔ اقامتگاهم» از او نفرت داشتند و او را آزار می‌دادند. احکامِ سخت تنها در ریشهٔ خود تلطیف می‌شوند؛ این اصلی از قبالا است، و آن ریشه سرچشمهٔ آفرینشِ عوالم از نیستی است. ازاین‌رو داوود نیاز داشت از آن بخشِ تورات شادمان شود که از طریق آن، حیات را به عوالم می‌رساند.

שעי״ז ממילא יתבטלו כל המונעים מאחר שמקבלים חיותם ממנה והם בטלים לגבה וכשממשיך אורה למטה תפול עליהם אימתה ופחד[76] והיו כלא היו.

تا بدین‌وسیله همهٔ موانع خودبه‌خود به خودنفی‌گری (**ביטול**, bittul) درآیند، زیرا نیرویِ حیات (**חיות**, chayus) خود را از آن می‌گیرند و در برابر آن در حالتِ **ביטול** هستند؛ و هنگامی که او نورش را به پایین می‌کشد، «ترس و هراس بر آنان خواهد افتاد» و چنان خواهند شد که گویی هرگز نبوده‌اند.

> از آنجا که همهٔ نیروهای مخالف حیات خود را از تورات می‌گیرند، هنگامی که شخص نور آن را به پایین می‌کشد، خودبه‌خود در برابر آن خاضع می‌شوند. «ترس و هراس» بر آنان می‌افتد و چنان می‌شوند که گویی هرگز وجود نداشته‌اند.

بخش 6 • ¶7

پندِ حکیمان و خوابِ فرعون

7 **וזו היא העצה שיעצו חז״ל** [חכמינו זכרונם לברכה] **השכם והערב עליהם[77] דהיינו שיהא בבחי׳ עליהם מעלה מעלה וגבוה מהם**

و این است پندی که حکیمان ما، یادشان مبارک، دادند: «بامدادان برخیز و شامگاهان بر آنان (**עליהם**، aleihem) بمان»، یعنی شخص در مرتبهٔ «فرازِ آنان» باشد، بسیار بالاتر و برتر از آنان،

> آدْمور هازاکِن به پند حکیمان بازمی‌گردد: «بامدادان برخیز و شامگاهان بر آنان بمان» در خانهٔ درس، «و آنان خودبه‌خود نابود خواهند شد». او **עליהם** (aleihem) را به معنای «فرازِ آنان» می‌خواند: شخص باید به مرتبه‌ای بالاتر از مخالفانش برسد.

דהיינו בבחי׳ עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד שהיא מקור חיותם. ולכן הם כלים ומתבטלין מאליהן וממילא נדחי׳.

یعنی در مرتبهٔ اشتغال به تورات، که بسیار بلند و والا است، زیرا سرچشمهٔ نیرویِ حیات (**חיות**، chayus) آنان است. ازاین‌رو، آنان «خودبه‌خود نابود می‌شوند» و خودبه‌خود در حالتِ خودنفی‌گری (**ביטול**، bittul) قرار می‌گیرند، و خودبه‌خود رانده می‌شوند.

> آن مرتبهٔ برتر، اشتغال به تورات است، زیرا تورات سرچشمه‌ای است که حتی نیروهای مخالف نیز نیروی حیاتشان را از آن می‌گیرند. هنگامی که شخص به سرچشمهٔ آنان پیوند می‌یابد، آنان بی‌آنکه جنگی درگیرد، خودبه‌خود محو می‌شوند.

והערב עליהם היינו בבחי׳ נפשי כעפר לכל תהי׳ [תהיה] **לידום**[78] **וליסבול כנ״ל שיהיה כעפר וארץ שממנה יצא לחם וכל ההשפעות ממטה למעלה אחר מ״ת** [מתן תורה] **כנ״ל**

و «شامگاهان بر آنان بمان» یعنی مرتبهٔ «جانم برای همگان همچون خاک باشد»، خاموش ماندن و تحمل کردن [آن را]، چنان‌که پیش‌تر گفته شد؛ تا شخص همچون خاک و زمین باشد که نان از آن بیرون می‌آید، و همهٔ فیض‌ها پس از اعطای تورات، چنان‌که پیش‌تر گفته شد، از پایین به بالا،

> «شامگاهان بمان» راه دوم را بیان می‌کند: فروتنی، یعنی «جانم برای همگان همچون خاک باشد»، خاموش ماندن و تحمل اهانت‌ها؛ چنان‌که همان دعا می‌گوید: «در برابر کسانی که مرا نفرین می‌کنند، جانم خاموش باشد»، و چنان‌که پاسخ ربی الیعازر در تلمود آغاز می‌شود: «خاموش باش (**דום**، dom) در برابرِ **ה׳**.» همان‌گونه که نان از زمین بیرون می‌آید، انسان فروتن نیز به زمینی بدل می‌شود که از آن، از زمان سینا به بعد، همهٔ فیض‌ها از پایین به بالا برمی‌آیند.

דהיינו כשנברר הטוב מן הרע וכו׳ ואזי ממילא יפול הרע ויבוטל כמ״ש (ישעיה מא) **יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך**[79] **כי אין להם חיות עוד.**

یعنی هنگامی که نیکی از بدی پالوده شود و غیره، آن‌گاه بدی خودبه‌خود فرو می‌افتد و به مرتبهٔ **ביטול** می‌رسد، چنان‌که نوشته شده است (اشعیا ۴۱): «آنان همچون هیچ خواهند شد و مردانی که با تو ستیزه می‌کنند نابود خواهند گشت»، زیرا دیگر نیرویِ حیات ندارند.

> این همان کارِ پالایش است: جدا کردن نیکی از بدی؛ و چون نیکی جدا شود، بدی خودبه‌خود فرو می‌افتد. چنان‌که اشعیا می‌گوید، مخالفان به هیچ بدل می‌شوند، زیرا دیگر نیرویِ حیات ندارند.

אבל באמת אין זו לבדה מעלת ושבח התורה כ״א כמ״ש ובלילה שירה עמי[80] שירו קרי דהיינו שעשועים של הקב״ה כמ״ש ואהיה אצלו כו׳ שעשועים[81] זה יהיה עמי וכמ״ש (תהלים קמט) **ישמח ישראל[82] בעושיו.**

اما در حقیقت، این به‌تنهایی فضیلت و ستایش تورات نیست؛ بلکه چنان‌که نوشته شده است: «و شبانگاه سرودِ او (**שירה**، shiroh) با من است»؛ این واژه به صورتِ shiro، «سرودِ او» (**שירו**، shiro) خوانده می‌شود؛ یعنی لذتِ **הקב״ה**، چنان‌که نوشته شده است: «و من نزد او بودم» و غیره؛ «مایهٔ لذت‌های او»؛ این لذت «با من» خواهد بود. و چنان‌که نوشته شده است (مزامیر ۱۴۹): «اسرائیل در آفرینندهٔ خویش شادمان شود.»

بااین‌حال، جان‌بخشیدن به عوالم و چیره‌شدن بر مخالفان، ستایش راستین تورات نیست. در عبارت «شباهنگام سرودِ او با من است»، واژهٔ **שירה** (shiroh) به صورتِ **שירו** (shiro)، «سرودِ او»، خوانده می‌شود: تورات لذتِ خودِ **ה׳** است («من مایهٔ لذت‌های او بودم») و انسان در آن سهیم می‌شود، چنان‌که گفته شده است: «اسرائیل در آفرینندهٔ خویش شادمان می‌شود.»

והנה ע״י בחי׳ שמחה ותענוג הזה בתורת ה׳ יסיר כל מונע מבית ומבחוץ ואין רע יורד מלמעלה[83] כלל

اکنون، با این مرتبهٔ شادی و لذت (**תענוג**، taanug) در توراتِ **ה׳**، هر مانعی از درون و بیرون برطرف می‌شود، و هیچ بدی‌ای اصلاً از بالا فرود نمی‌آید.

به‌واسطهٔ شادی و لذت در تورات، هر مانع درونی و بیرونی برطرف می‌شود. چون هیچ بدی‌ای از بالا فرود نمی‌آید، شخصی که به آن لذت برتر پیوند دارد از آسیب در امان است؛ تانیا (**תניא**، **תניא**)، ایگرت هاکودش (Iggeres HaKodesh، **אגרת הקודש**) ۱۱، توضیح می‌دهد که هر آنچه از بالا می‌آید نیکو است، و فقط چون از دسترس فهم ما بیرون است بد به نظر می‌رسد.

משא״כ כשאין לו בחי׳ השעשועים הנ״ל[84] עליו נאמר ויהי מקץ שנתים ימים[85]

اما دربارهٔ کسی که این مرتبهٔ لذتِ یادشده در بالا را ندارد، گفته شده است: «و چنین شد که در پایانِ دو سالِ کامل (**שנתים ימים**، shenasayim yamim)...»

اکنون آیهٔ آغازینِ **מאמר** توضیح داده می‌شود. هنگامی که شخص این لذت را در تورات ندارد، آیهٔ «در پایانِ دو سالِ کامل» دربارهٔ او صدق می‌کند.

פי׳ שבחי׳ שנתים ימים שהם בחי׳ יום יום בחי׳ השעשועים הנ״ל הם אצלו בקץ ותכלית[86] כלומר שאין לו בחי׳ הנ״ל בעסק התורה ואז ופרעה חולם.

مقصود این است که مرتبهٔ «دو سالِ روزها» که همان مرتبهٔ «روز، روز» و همان لذتِ یادشده در بالا است، برای او به پایان و حدّ خود رسیده است؛ یعنی او در اشتغال به تورات، آن مرتبهٔ یادشده در بالا را ندارد. آن‌گاه «فرعون خواب می‌بیند» (**חולם**، cholem) [cholem همچنین نامِ حرکتِ مصوّتی است که به صورتِ نقطه‌ای بالای حرف نوشته می‌شود].

> Shenasayim yamim، یعنی به‌لفظ «دو سالِ روزها»، به «روز، روز» دوگانهٔ لذت‌های تورات اشاره دارد؛ برای چنین شخصی این لذت‌ها به پایان رسیده‌اند (**מקץ**، miketz)، یعنی اشتغال او به تورات فاقد این شادی است. آن‌گاه «فرعون خواب می‌بیند»: واژهٔ «خواب دیدن»، **חולם** (cholem)، نامِ حرکتی هم هست که به صورتِ نقطه‌ای بالای حروف نوشته می‌شود.

פי׳ אע״פ [אף על פי] **שיש לו בחי׳ פרעה שהוא בחי׳ התגלות אלקות ע״י התפלה אעפ״כ** [אף על פי כן] **אינו בבחי׳ טעמים שהם בחי׳ הנגון ושעשועים הנ״ל כ״א בבחי׳ נקודה ברישי אתוון**

یعنی، با آنکه مرتبهٔ فرعون (**פרעה**) را دارد، که مرتبهٔ تجلیِ الوهیت از طریق دعاست، بااین‌همه در مرتبهٔ نغمه‌های تلاوت (**טעמים**, ta'amim) نیست؛ این نغمه‌ها همان مرتبهٔ آهنگ و لذتِ یادشده در بالا هستند، بلکه فقط در مرتبهٔ «نقطه‌ای بر فرازِ سرِ حروف» است،

> چنین کسی همچنان «فرعون» خود را دارد؛ یعنی در دعایش تجلیِ الوهیت هست. اما آن دعا از نغمه‌های تلاوت (**טעמים**)، یعنی آهنگ و لذتِ تورات، برخوردار نیست؛ بلکه فقط مانند حولام، نقطه‌ای بالای حروف است: علامتِ واکهٔ حولام (**חולם**, cholem).

כי הנפש מלאה אותיות ואור ה׳ שמאיר בה הוא בחי׳ נקודה קטנה בראשו לבד שמתנוצץ בשכלו הארת והמשכת אלקות אבל אינה מלובשת בתוכו כ״א בבחי׳ מקיף עליו:

زیرا نفس سرشار از حروف است، و نوری که از **ה׳** در آن می‌تابد، تنها در مرتبهٔ نقطه‌ای کوچک در بالای آن است؛ به این معنا که پرتوی از الوهیت و نزولِ آن در عقلش می‌درخشد، اما در درون او ملبّس نمی‌شود، بلکه فقط به‌صورتِ چیزی است که او را احاطه می‌کند (**מקיף**, makif).

> نفس سرشار از «حروف» است، یعنی اندیشه‌ها و قوای آن؛ و نورِ **ה׳** تنها مانند نقطه‌ای کوچک بالای آن‌ها به آن می‌رسد، همچون جرقه‌ای در عقل. آن نور بخشی از وجود شخص نمی‌شود، بلکه از بیرون او را احاطه می‌کند (**מקיף**, makif).

بخش 7 • 8¶

گاوها و رشتهٔ مهر

8 והנה עומד על היאור.[87] שממנו ג"כ נמשך בחי' המשכה לשבע פרות הטובות[88] שהם ז' מדות אהבה ויראה וכו' הטבעיי' [הטבעיים]

«و بنگر که او کنارِ رودِ نیل (**יאור**، ye'or) ایستاده بود.» از آن نیز جریانی به‌سوی هفت گاوِ نیکو کشیده می‌شود؛ گاوهایی که هفت صفت‌اند: عشق و هیبت (**אהבה ויראה**، ahavah veyirah) و غیره، از نوع طبیعی،

> در خواب، فرعون کنارِ رود، یعنی نیل، ایستاده است. رود نمایانگر جریانی از بالا است که هفت گاوِ نیکو را نیز تغذیه می‌کند؛ این گاوها هفت صفتِ عاطفی‌اند، یعنی عشق و هیبت و دیگر صفات، در صورت طبیعی‌شان.

שיהיה אחר התפלה מחמת זה בסור מרע ועשה טוב.[89]

تا او پس از نماز، به سببِ این امر، به «از بدی روی‌گرداندن و نیکی کردن» [مشغول] شود.

> این عواطف طبیعی که هنگام نماز برانگیخته می‌شوند، پس از آن شخص را به «از بدی روی‌گرداندن و نیکی کردن» رهنمون می‌شوند.

אך אחר זה הנה שבע פרות אחרות[90] כו'. ותאכלנה כו'[91] ולא נודע כו'.[92] שבערך זמן רב אחר התפלה יוכל להתעורר מדות ותאוות גשמיות ומשכחות לגמרי את מדות הטובות אהוי"ר [אהבה ויראה] **כו' שבשעת התפלה.**

اما پس از آن، «اینک هفت گاوِ دیگر» و غیره، «و آن‌ها خوردند» و غیره، «و دانسته نشد» و غیره؛ زیرا هنگامی که مدتی از نماز بگذرد، ممکن است صفات و خواسته‌های جسمانی برانگیخته شوند و صفاتِ نیکو، یعنی عشق و هیبتی را که هنگام نماز داشت، یکسره از یادِ [او] ببرند.

> اما پس از آن، هفت گاوِ دیگرِ خواب می‌آیند: گاوهای بد، گاوهای نیکو را می‌خورند و دانسته نشد که آن‌ها را خورده‌اند. به همین ترتیب، مدتی پس از نماز ممکن است خواسته‌های جسمانی سربرآورند و عشق و هیبتی را که شخص هنگام نماز احساس می‌کرد، از میان ببرند.

משא"כ בבחי' הטעמים שהם בחי' שירה וזמרה הנ"ל. ע"ז אמרו (ע"ז [עבודה זרה] ג) כל העוסק בתורה בלילה[93] חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה[94] ה' חסדו[95] ובלילה שירה עמי

اما در مرتبه / جنبه (**בחינה**، bechinah) نغمه‌ها (**טעמים**، ta'amim) چنین نیست؛ این نغمه‌ها مرتبهٔ آواز و نغمه‌سراییِ یادشده در بالا هستند. دربارهٔ این امر گفتند (**עבודה זרה** 3): «هر کس شب به تورات اشتغال ورزد، روز رشته‌ای از مهر (**חסד**، Chesed) بر او کشیده می‌شود؛ چنان‌که گفته شده است: "در روز، **ה'** مهرش را فرمان می‌دهد و در شب، سرودِ او با من است."»

این امر دربارهٔ نغمه‌ها، یعنی آوازِ تورات، رخ نمی‌دهد. تلمود می‌گوید هر کس شب تورات بیاموزد، روز رشته‌ای از مهر بر او کشیده می‌شود؛ بر پایهٔ این آیه: «در روز، **ה'** مهرش را فرمان می‌دهد و در شب، سرودش با من است.» **לקוטי תורה** (**קרח**) برای شرح این «رشتهٔ مهر» به همین گفتار (**מאמר**) بازمی‌گردد.

שחוט של חסד ואהבה עליונה באה עליו מלמעלה אהבה חדשה יותר מכדי טבעו של נפש אלקות לדבקה בו ית' בחי' אהבה בתענוגים

[یعنی] رشته‌ای از مهر و عشقی برتر، از بالا بر او فرود می‌آید؛ عشقی نو، فراتر از سرشتِ نفسِ الهی (**נפש האלקית**، Nefesh Elokis)، تا به او، که متبارک باد، بچسبد؛ **בחינה**ِ عشقِ آمیخته با لذت؛

این «رشتهٔ مهر» عشقی نو و برتر است که از بالا می‌آید و از عشق طبیعیِ نفسِ الهی فراتر می‌رود: عشقی آمیخته با لذت، برای چسبیدن به **ה'**.

ומשם נמשך יאור והמשכה לבחי' נקודה ברישי אתוון שהיאור הוא עומד על החולם וממשיך עליו הארה רבה ועצומה שלא יהיו פרות הרעות כלל כי אין רע יורד מלמעלה כו':

و از آنجا رود و جریانی به‌سوی مرتبهٔ «نقطه‌ای در بالای حروف» کشیده می‌شود؛ زیرا رود بر فرازِ نقطهٔ مصوّتِ بالای حرف (**חולם**، cholem) ایستاده است و پرتویی بزرگ و نیرومند بر آن می‌تاباند، تا اصلاً هیچ گاوِ بدی نباشد؛ زیرا «هیچ بدی‌ای از بالا فرود نمی‌آید» و غیره.

از این عشق، «رود» به‌سوی نقطه‌ای در بالای حروف جاری می‌شود؛ این نقطه، جرقه‌ای الهی در ذهن است. رود بر فرازِ چولام قرار دارد و نیرویی عظیم به آن می‌بخشد، تا گاوهای بد اصلاً نتوانند پدیدار شوند؛ زیرا هیچ بدی‌ای از بالا فرود نمی‌آید.

در کارِ بندگی

خود را در برابر همگان «چون خاک» ساز: فروتنی، حتی فروتنی‌ای که رنج به‌بار می‌آورد، نورِ نهانِ نفس را آشکار می‌کند. تورات را نه فقط همچون سرچشمهٔ حیات و محافظت، بلکه با شادی از آن، همچون لذتِ خودِ **ה׳**، بیاموز؛ این شادی عشقی را از بالا فرومی‌کشد که نمی‌گذارد عشق و هیبتِ نماز را خواهش‌های روز ببلعند.

پرسش‌هایی برای گفت‌وگو

1. بازیِ حروف میانِ **פרעה** و **העפר** چگونه فروتنی را به آشکارشدنِ الوهیتِ نهان پیوند می‌دهد؟
2. به‌گفتهٔ مقاله، اگر رنج کیفر نباشد، هدفِ آن چیست؟
3. چرا یک حکم از تورات از همهٔ عوالمِ بالاتر بزرگ‌تر است، و چه چیزی از آن نیز برتر است؟
4. در اینکه داوود تورات را «سرودها» خواند، دقیقاً چه چیزی کم بود، و چرا در آن هنگام به چنین ستایشی نیاز داشت؟
5. عشق و هیبتی که در نماز برانگیخته می‌شوند، چه تفاوتی با «رشتهٔ مهر»ی دارند که سرودِ تورات فرومی‌کشد؟

منابع و مراجع

یادداشت‌ها

بند 1

1 ויהי מקץ

این یادداشت خواننده را برای ارجاعات بیشتر دربارهٔ این مَمار، به یادداشت‌های منابعِ رِبه (**הרבי**) که پیش‌تر در این مجلد چاپ شده‌اند ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

ראה לעיל בציונים לכ״ק אדמו״ר זי״ע. הגהות באוה״ת כרך ה תתקעג, ב. קיצורים בכרך ו תתש, א (ושם מציין שהמאמר זה משנת תקנ״ח. וראה בסו״ס מאמרי אדה״ז הקצרים ע׳ תריז). ראה פלח הרמון פרשתנו קה, א.

2 ויהי מקץ

تورات نقل می‌کند که دو سال پس از آن‌که ساقیِ ارشد به منصب خود بازگردانده شد، فرعون خواب دید که کنار نیل ایستاده است. در پایانِ آن، گفتارِ حسیدی (**מאמר**, maamar) آیه را به‌صورت تصویری از روح می‌خواند: «دو سالِ روزها» همان لذت‌های تورات است؛ «فرعون خواب می‌بیند» نوری از **ה׳** است که تنها بر فراز روح شناور است؛ و رود، جریانِ از بالاست. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Genesis 41:1 בראשית מ״א:א׳

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיְאֹר׃

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

בראשית מא, א.

3 راویِ کتاب Ruth رسمی کهن را در اسرائیل توضیح می‌دهد: برای تأییدِ بازخرید یا مبادله، مردی کفش خود را از پا درمی‌آورد و به دیگری می‌داد؛ همان‌گونه که خویشاوندِ بازخریدکنندهٔ نزدیک‌تر چنین کرد و جای خود را به بوعز داد. روشن است که «پیش‌تر» (**לפנים**, lefanim) معنای واژه است؛ اما **מאמר** آن را همچنین به‌معنای «درون» می‌خواند: «این» ــ یعنی تورات ــ در درونِ اسرائیل است. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Ruth 4:7 רות ד׳:ז׳

וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגְּאֻלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל־דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל׃

Now this was the custom in former time in Israel concerning redeeming and concerning exchanging, to confirm all things: a man drew off his shoe, and gave it to his neighbour; and this was the attestation in Israel.—

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 ואין זאת אלא תורה

تلمود واژهٔ «این» را در عبارتِ «این است تورات» اشاره‌ای به خودِ تورات می‌داند. آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) از آن برای یکی‌دانستنِ «این» در اسرائیل با توراتی بهره می‌گیرد که در هر روح زنده است.

Avodah Zarah 2b:6–7 עבודה זרה ב׳ ב:ו׳-ז׳

כְּלוּם יֵשׁ בָּכֶם מַגִּיד זֹאת? שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִי בָכֶם יַגִּיד זֹאת״, וְאֵין ״זֹאת״ אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה״. מִיָּד יָצְאוּ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ. יָצְאת מַלְכוּת רוֹמִי, וְנִכְנְסָה מַלְכוּת פָּרַס אַחֲרֶיהָ. מַאי טַעְמָא? דְּהָא חֲשִׁיבָא בָּתְרַה. וּמְנָלַן? דִּכְתִיב: ״וַאֲרוּ חֵיוָא אָחֳרִי תִּנְיָנָא דְּמָיָא לְדֹב״,

וְתָנֵי רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ פַּרְסִיִּים, שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין כְּדוֹב, וּמְסוּרְבָּלִין [בָּשָׂר] כְּדוֹב, וּמְגַדְּלִין שֵׂעָר כְּדוֹב, וְאֵין לָהֶם מְנוּחָה כְּדוֹב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 81b זח״ג פא, ב

یادداشتِ کهوت

ע״ז ב, ב. זח״ג פא, ב. ראה אגה״ק סי׳ ז. בלקו״ת נצבים מו, א מציין לכאן ולכמה מקומות בענין פנימיות וחיצוניות.

5 שקוב״ה סתים וגליא

کتاب The **זהר** می‌آموزد که سه مرتبه به‌هم پیوند خورده‌اند: قدوسِ متبارک (**קב״ה / קודשא בריך הוא**, Kudsha Brich Hu)، تورات و اسرائیل؛ و هر یک هم نهان است و هم آشکار. آلتر ربه این را بر بُعدِ درونی (**פנימיות**, pnimiyus) و بُعدِ بیرونی (**חיצוניות**, chitzoniyus) روح تطبیق می‌دهد.

Zohar III, 73a זח״ג עג, א

Zohar II, 227b זח״ב רכז, ב

یادداشتِ کهوت

זח״ג עג, א. זח״ב רכז, ב. ובכ״מ. ראה לקו״ת פנחס עח, ד. תבא מב, א. נצבים מט, ב. ר״ה סב, ד. תו״ח בראשית ה, א.

6 שו״ה סתים — מושג ונראה לעין

این دست‌نویس می‌افزاید که مرتبهٔ پنهان نه با چشم‌های جسمانی درک می‌شود و نه دیده؛ و هیچ‌کس از این مرتبهٔ درونی که درک‌ناپذیر و نادیدنی است بی‌بهره نیست.

یادداشتِ کهوت

בבוך 633 נוסף: מושג ונראה לעיני בשר ואין לך אדם שאין לו בחי׳ זו בחי׳ פנימיות שאינו מושג ונראה: לעין.

7 שו״ה לעין — אהוי״ר כו׳

این دست‌نویس می‌افزاید که این دو مرتبه، یعنی بُعدِ پنهان و بُعدِ آشکارِ نفس، اسرائیل و یعقوب نامیده می‌شوند.

یادداشتِ کهوت

בבוך 633 נוסף: וב׳ בחי׳ אלו הם הנק׳ ישראל ויעקב הלכך: כמו.

8 טנת״א בתורה

اور هاتوراه دربارهٔ چهار مؤلفهٔ متن تورات، یعنی **טעמים**، **נקודות**، **תגין** و **אותיות**، که این بند آن‌ها را معرفی می‌کند، بحث می‌کند.

یادداشتِ کهوت

פרדס שער האותיות פ״ג. ושער הנקודות פ״ו, ושער הטעמים פ״ה. ראה אוה״ת וארא כרך ז ע׳ ב׳תקנח, וע׳ ב׳תקעב.

9 טנת״א . . בנפש האלקית

یادداشت می‌گوید که همانندیِ **טעמים**، **נקודות**، **תגין** و **אותיות** با مراتبِ نفسِ الهی در آنجا شرح داده شده است.

یادداشتِ کهوت

נתבאר באוה״ת שה״ש ע׳ תשלה ואילך. ראה לקו״ת ברכה צד, א.

10 ולכן כמו שיש טנת״א . . כדלקמן

در این دست‌نویس، جمله‌ای که چهار مؤلفهٔ تورات را با مراتبِ نفس مقایسه می‌کند، درون پرانتز آمده و جمله‌ای معترضه است.

یادداشتِ کهوت

בבוך 1824 בא בסוגרים (#).

بند 2

11 כמ״ש בזהר ויגש

این یادداشت، تفسیرِ این ماamar از **זהר** را نقل می‌کند: با نازل‌کردنِ تاج (**כתר**, Keser) (فرعون)، حتی نورهای آشکار در زنجیرهٔ نزولِ عوالم نیز «آشکار» می‌شوند و از محدودیت فراتر می‌روند.

یادداشتِ کهوت

רי, א. וראה בד״ה ודוד עבדי תשל״ב [סה״מ מלוקט ו ע׳ עט]: ״ויש לומר שפירוש הוא שע״י המשכת הכתר (פרעה), גם בגילויים (נהורין) דהשתלשלות הם באופן דאתפריעו למעלה מהגבלה, ע״ש.

12 כמ״ש בזהר ויגש דאתפריעו ואתגלו נהורין

زوهار (**זהר**) دربارهٔ وایگش (**ויגש**, Vayigash)، نامِ فرعون را با آشکار و مکشوف شدنِ نورها پیوند می‌دهد. **אדמו״ר הזקן** (Alter Rebbe) از این نکته برای سخن گفتن از فرعونِ مقدس در نفس بهره می‌گیرد.

Zohar, Vayigash 10:99–11:108 ספר הזהר, ויגש י׳:צ״ט-י״א:ק״ח

13 לא ידעתי את הוי׳

فرعون (**פרעה**) به موسی (**משה**) و هارون (**אהרן**) پاسخ می‌دهد: «**ה׳** (نامِ چهارحرفی, Havayah) کیست که به صدایش گوش فرا دهم...؟ **ה׳** را نمی‌شناسم و اسرائیل (**ישראל**) را هم رها نخواهم کرد»؛ او ادعا می‌کند که هرگز چیزی دربارهٔ **ה׳** نشنیده است. در اینجا، این نمادِ فراموشیِ **ה׳**، یعنی پست‌ترین نزولِ جهانِ آشکار، است. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Exodus 5:2 שמות ה׳:ב׳

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי ה׳ אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־ה׳ וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלֵּחַ׃

And Pharaoh said: ‘Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go’.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

שמות ה, ב.

14 רגלי׳ יורדות מות

این سخن دربارهٔ زنِ بیگانه‌ای است که پدر پسرش را از او برحذر می‌دارد: سخنانِ نرمش به تلخی می‌انجامد؛ «پاهایش به سوی مرگ فرود می‌آیند» و گام‌هایش به گور می‌رسند. این **מאמר** (گفتار, **מאמר**, maamar) آیه را بر «پاها» تطبیق می‌کند؛ یعنی پایین‌ترین امتدادِ جهانِ آشکار که تا آنچه با قدوسیت مخالفت دارد فرود می‌آید. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Proverbs 5:5 משלי ה׳:ה׳

רַגְלֶיהָ יֹרְדוֹת מָוֶת שְׁאוֹל צְעָדֶיהָ יִתְמֹכוּ׃

Her feet go down to death; Her steps take hold on the nether-world;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

משלי ה, ה.

15 בסמוי מן העין . . הברכה מצויה

تلمود می‌آموزد که برکت فقط بر چیزی قرار می‌گیرد که از چشم پنهان باشد. **אדמו״ר הזקן** این تعلیم را بر جهانِ پنهان تطبیق می‌کند؛ جهانی که از سرچشمهٔ برکت می‌گیرد.

Taanit 8b:13–14 תענית ח׳ ב:י״ג-י״ד

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנוּ רַבָּנַן: הַנִּכְנָס לָמוֹד אֶת גָּרְנוֹ, אוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹקֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵנוּ״. הִתְחִיל לָמוֹד, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה״. מָדַד וְאַחַר כָּךְ בֵּירַךְ — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Bava Metzia 42a:4–5 בבא מציעא מ״ב א:ד׳-ה׳

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנוּ רַבָּנַן: הַהוֹלֵךְ לָמוֹד אֶת גּוֹרְנוֹ, אוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹקֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ״. הִתְחִיל לָמוֹד, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה״. מָדַד וְאַחַר כָּךְ בֵּירַךְ — הֲרֵי זֶה תְּפִלַּת שָׁוְא, לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشتِ کهوت

ראה תענית ח, ב. ב״מ מב, א.

16 ולזכרון בין עיניך

موسی به قوم می‌گوید که خروج از مصر «نشانه‌ای بر دستت و یادبودی میان چشمانت» خواهد بود؛ این، سرچشمهٔ **תפילין** (tefillin) دست و سر است. **מאמר תפילין** سر را که بر جایگاهِ ذهن قرار دارد، مرتبهٔ پنهانِ یادآوری می‌داند؛ نقطهٔ مقابلِ فراموشیِ فرعونِ فروتر. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Exodus 13:9 שמות י״ג:ט׳

וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ ה׳ מִמִּצְרָיִם׃

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

שמות יג, ט.

17 מי יעלה לנו השמימה

موسی به اسرائیل می‌گوید که فرمانِ تورات «در آسمان نیست» تا بگویند: «کیست که برای ما به آسمان بالا رود و آن را برای ما بیاورد؟»؛ زیرا تورات پیشاپیش برای آنان فرود آورده شده است. **מאמר** حروفِ پرسش را چنین می‌خواند: حروفِ نخستِ آن **מילה** (ختنه, milah) را می‌سازند و حروفِ پایانی‌اش **ה׳** را. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Deuteronomy 30:12 דברים ל׳:י״ב

לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה׃

It is not in heaven, that thou shouldest say: ‘Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it’?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 מי יעלה לנו השמימה ר״ת מילה וס״ת הוי׳

آن بخش، پوستِ ختنه‌گاه را پوستهٔ نوگا می‌داند که قداست را از پوسته‌های ناپاک جدا می‌کند، و می‌گوید برداشتنِ آن اجازه می‌دهد پیمان

در پایین، همچون بالا، آشکار شود. این مطلب تفسیرِ این بند از ختنه را به‌منزلهٔ برداشتنِ آنچه الوهیت را پنهان می‌کند، بسط می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

ת״ז בהקדמה בתחלתה. תי׳ כב. תי׳ ע (קלא, א). ראה לעיל יג, ב.

19 מי יעלה לנו השמימה ר״ת מילה וס״ת הוי״ה

تیکونی زوهر (**תיקוני זהר**) یادآور می‌شود که حروف آغازین این آیه واژهٔ **מילה** (milah، ختنه) را می‌سازند و حروف پایانی آن نامِ چهارحرفی (**ה׳**، Havayah) را. آد **מו״** ر **הזקן** از این نکته نتیجه می‌گیرد که ختنه بر آشکارشدن الوهیت تقدم دارد.

Tikkunei Zohar 131a:1 תקוני הזהר קל״א א:א׳

... כָּל מַלְאָכֵי חַבָּלָה וּמְקַטְרְגִין דְּלָא יִקְרְבוּ לְגַבֵּיהּ בְּגִין דִּשְׁמָא דַיהו״ה שַׁרְיָא עֲלֵיהּ דְּתִשְׁכַּח לֵהּ בְּאִלֵּין תֵּיבִין מִ י יַעֲלֶ ה לָנ ו הַשָּׁמַיְמָ ה, רָאשֵׁי תֵּיבוֹת מִילָ"ה, וְסוֹפֵי תֵּיבוֹת יהו״ה, בִּשְׁמֵיהּ סָלִיק לְעֵילָא נִשְׁמָתֵיהּ, וּבְהַהוּא זִמְנָא יִתְקַיֵּים בֵּהּ (שם כח ז) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יהו״ה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ, וּכְמָא דְאִיהוּ מְקַבֵּל עֲלֵיהּ כָּל פִּקּוּדִין דַּעֲשֵׂה, בְּדַחְיִלוּ וּרְחִימוּ, הָכִי אַמְלִיכִין לֵהּ לְעֵילָא חֵילִין וּמַשְׁרְיָין, עַל אִלֵּין עָלְמִין דְּתַקִּין לֵהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

20 אני ה׳ לא שניתי

از زبان ملاخی (**מלאכי**، Malachi)، **ה׳** می‌گوید: «زیرا من، **ה׳**، تغییر نکرده‌ام، و شما، فرزندانِ یعقوب (**יעקב**، Yaakov)، از میان نرفته‌اید»: **ה׳** جاودانه است و پیوند او با اسرائیل پایدار می‌ماند. این ماماز عبارتِ «من، **ה׳**، تغییر نکرده‌ام» را محتوای تأملی عمیق دربارهٔ ذاتِ تغییرناپذیر **ה׳** قرار می‌دهد. (بر پایهٔ: Steinsaltz Tanakh)

Malachi 3:6 מלאכי ג׳:ו׳

כִּי אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 עונותיכם מבדילים

پیامبر به کسانی که روزه‌هایشان بی‌پاسخ مانده بود می‌گوید که دستِ **ה׳** برای نجات‌دادن کوتاه نیست: «گناهان شما میان شما و **ה׳** جدایی افکنده است.» ماماز این را مانعی در عوالمِ بالا می‌خواند که قرینهٔ غُلفه‌ای است که **מילה** آن را برمی‌دارد. (بر پایهٔ: Steinsaltz Tanakh)

Isaiah 59:2 ישעיהו נ״ט:ב׳

כִּי אִם־עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּלִים בֵּינֵכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם וְחַטֹּאותֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְּׁמוֹעַ:

But your iniquities have separated Between you and your G-d, And your sins have hid His face from you, That He will not hear.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 ומלתם את ערלת לבבכם

موشه (**משה**، Moshe) به اسرائیل می‌گوید: «غُلفهٔ دل خود را ختنه کنید و دیگر گردن خود را سخت مکنید»: آنچه را که راهِ دل را می‌بندد بردارید. این، قرینهٔ درونیِ ختنهٔ جسمانی است. (بر پایهٔ: Steinsaltz Tanakh)

Deuteronomy 10:16 דברים י׳:ט״ז

וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

דברים י׳, טז.

23 פני אריה פני שור

حزقیال (**יחזקאל**، Ezekiel) چهار چهرهٔ هر یک از موجودات زندهٔ مرکابه را توصیف می‌کند: مرد و شیری در سمت راست، گاوی در سمت چپ و عقابی. ماماز شیر و گاو را با عشق و هیبت (**אהבה ויראה**، ahavah veyirah) طبیعی یکی می‌داند. (بر پایهٔ: Steinsaltz Tanakh)

Ezekiel 1:10 יחזקאל א׳:י׳

וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נָשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 حزقیال، در میان تبعیدیان کنار رودِ کِوار، بادی توفانی از شمال، ابری بزرگ و آتشی درخشان را می‌بیند که در پیرامونش درخشش (نوگا) است؛ و از میان آن چیزی چون چشمَل (**חשמל**، chashmal؛ پرتوافشانیِ اسرارآمیز) می‌بیند، درخششی که نام دیگری برایش ندارد. در قبالا، باد، ابر و آتش سه پوستهٔ ناپاک (**קליפות**، kelipos) هستند و درخشش، پوستهٔ نوگا (**קליפת נוגה**، kelipas nogah) است؛ چشمَلِ درون آنها قداست است و موجودات زنده از درون آن پدیدار می‌شوند. (بر پایهٔ: Steinsaltz Tanakh)

Ezekiel 1:4 יחזקאל א׳:ד׳

וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ־לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

And I looked, and, behold, a stormy wind came out of the north, a great cloud, with a fire flashing up, so that a brightness was round about it; and out of the midst thereof as the colour of electrum, out of the midst of the fire.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 חשמל כו׳ חש מל

در آن‌جا Alter Rebbe حشمل را پوششی از بُعدِ بیرونیِ فهم می‌داند که صفاتِ عاطفیِ Z'eir Anpin و Nukva را دربرمی‌گیرد تا نیروهای بیرونی نتوانند از آن‌ها بهره بکشند. او حشمل را در ریشه‌اش در فهم «خاموش» (**חש**, chash) و هنگامِ پوشاندنِ صفات «گویا» (**מל**, mal) تفسیر می‌کند؛ مانندِ مَثَلی که معنای خود را دربرمی‌گیرد.

یادداشتِ کهوت

ראה לעיל יב, ד.

26 ומתוכה דמות ד׳ חיות

از درون، همانندیِ چهار موجود زنده پدیدار شد. اینها تنها پس از **חשמל** آشکار می‌شوند.

Ezekiel 1:5 יחזקאל א׳:ה׳

וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה:

And out of the midst thereof came the likeness of four living creatures. And this was their appearance: they had the likeness of a man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 ונפשי כעפר לכל תהי׳

دعای شخصیِ مَر، پسرِ راوینا، که اکنون در پایانِ عَمیدا (**עמידה**، Amidah) خوانده می‌شود: «در برابر کسانی که مرا نفرین می‌کنند، جانم خاموش

باشد و در برابر همگان چون خاک باشد.» این، پندی به فروتنی است که جان را آشکار می‌کند.

Berakhot 17a:4 ברכות י״ז א:ד׳

מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא כִּי הֲוָה מְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: ״אֱלֹקַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם, וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפֶּגַע רָע, מֵיֵצֶר הָרָע, וּמֵאִשָּׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא בָּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה׳ צוּרִי וְגוֹאֲלִי״.

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

סיום תפילת שמו״ע. ברכות יז, א.

28 פרעה אותיות העפ״ר

این یادداشت برای بازیِ حروفِ **פרעה** و **העפר**، به مدخلِ «Pharaoh» در این واژه‌نامهٔ کابالایی ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

ערכי הכינוים לבסה״ד ערך פרעה. וראה תו״ח כאן ריט, ב: ״והוא שע״י עוצם השפלות כעפר לכל נגלה אוצר של יראת שמים הפנימי׳ שמפני זה נק׳ כנ״י בשם אשה יראת ה׳״.

29 אשה יראת ה׳

در پایانِ سرودِ زنِ نیرومند آمده است: «دل‌ربایی فریبنده است و زیبایی بیهوده؛ اما زنی که از **ה׳** می‌ترسد، ستوده خواهد شد.» **מאמר** عبارتِ «زنی که از **ה׳** می‌ترسد» را بر جماعتِ اسرائیل تطبیق می‌کند که گنجینه‌اش خشیتِ آسمانی است. (سیاق: تنخِ اشتاین‌سالز)

Proverbs 31:30 משלי ל״א:ל׳

שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת־ה׳ הִיא תִתְהַלָּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

משלי לא, ל.

30 אוצר של יראת שמים

تلمود می‌گوید که قدوسِ متبارک در خزانهٔ خود چیزی جز گنجینه‌ای از خشیتِ آسمانی ندارد. در اینجا، آن گنجینه در نفس پنهان است و به‌واسطهٔ فروتنی آشکار می‌شود.

Berakhot 33b:24 ברכות ל״ג ב:כ״ד

אַטּוּ יִרְאַת שָׁמַיִם מִילְּתָא זוּטַרְתָּא הִיא? וְהָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבֵית גְּנָזָיו אֶלָּא אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ״יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ״.

Is, then, the fear of Heaven a small thing? Lo, R. Hannina has said in the name of R. Simeon b. Johai : The Holy One, blessed be He, has in His treasury nothing but the store of heavenly fear; as it is said, "And the fear of the L-rd which is His treasure" (Is. xxxiii. 6) !

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

ברכות לג, ב.

31 וע׳ ילקוט

این یادداشت به گفتاری از Rebbe دربارهٔ ماجرای پاداشِ نبوکدنَصَّر ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

שמעוני, מלכים רמז רמד. וראה לקו״ש חט״ו ע׳ 279.

32 ואין לך אדם מישראל שלא כיבד המקום בכך

این یادداشت، رسالهٔ Maimonides دربارهٔ تغییرِ اجباریِ دین را نمونه‌ای موازی با این ادعا می‌داند که هر یهودی دست‌کم تا این اندازه **ה׳** را گرامی داشته است.

یادداشتِ کهوت

ראה אגרת השמד להרמב״ם פ״ג.

33 «یک سرزنش در دلِ انسان از تازیانه‌های بسیار بهتر است.» این سخن از این اندیشه پشتیبانی می‌کند که رنج از درون می‌آید تا انسان را فروتن سازد.

Berakhot 7a:22 ברכות ז׳ א:כ״ב

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: טוֹבָה מַרְדּוּת אַחַת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִכַּמָּה מַלְקִיּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְרָדְפָה אֶת מְאַהֲבֶיהָ וְגוֹ׳ וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה״. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, יוֹתֵר מִמַּאָה מַלְקִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה״.

Further said R. Johanan in the name of R. Jose : One chastisement in the heart of a man is better than many lashes ; as it is said, "And she shall run after her lovers, but she shall not overtake them, and she shall seek them, but shall not find them ; then shall she say [in her heart], I will go and return to my first husband ; for then was it better with me than now ... " (Hos. ii. 9). R. Simeon b. Lakish said : It

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 והנה בתורה יש בחי׳ טנת״א

این یادداشت می‌گوید **אור התורה** بخشی از این‌جا را نقل می‌کند و چهار مؤلفهٔ ta'amim، nekudos، tagin و osiyos را به‌تفصیل توضیح می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

קטע מכאן מובא באוה״ת שמות כרך ז ע׳ ב׳תקעב ושם נתבאר בארוכה בענין טנת״א. וראה גם ברכה ע׳ א׳תתנ. ראה בהמשך זאת חנוכת המזבח תר״מ סעי׳ כא. [סה״מ תר״מ ע׳ עט]. באוה״ת שם מציין: ״ועיין באגה״ק סי׳ לו ד״ה דוד זמירות קרית להו, ובלקו״ת בד״ה ואהי׳ אצלו אמן פ״ג [פ׳ במדבר] ובהביאור פ״ד״.

35 ובחי׳ טעמים שבתורה שבע״פ

این یادداشت برای این اندیشه که ta'ami[] تورات با توراتِ شفاهی متناظر است، به **אור התורה** ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

ראה באוה״ת שמות שם ע׳ ב׳תקעב. פ׳ וזאת הברכה ע׳ א׳תתנה.

36 سرایندهٔ مزامیر که دور از معبد و مشتاقِ **ה׳** است، می‌گوید: «روزها **ה׳** مهرِ خویش را فرمان می‌دهد، و شبانگاه سرودِ او با من است؛ دعایی به درگاهِ **ה׳**، که حیاتم از اوست.» روشن است که «سرودِ او» همان سرودِ نیایشی

است که سراینده برای **ה׳** می‌خواند. **מאמר** آن را سرودِ خودِ **ה׳** می‌داند و با نغمه‌های تلاوت (**טעמים**, ta'amim)، یعنی آهنگِ تورات، یکی می‌گیرد. (سیاق: تنخِ اشتاین‌سالز)

Psalms 42:9 תהילים מ״ב:ט׳

יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 سرایندهٔ مزامیر می‌گوید: «فرمان‌های تو برای من سرودهایی بودند در خانهٔ غربتم»؛ حتی چون بیگانه‌ای دور از خانه، احکام برای او مایهٔ شادی بودند. تلمود داوود (**דוד**) را به‌سبب آنکه تورات را «سرودها» نامید، نکوهش می‌کند و **מאמר** می‌پرسد چگونه احکام می‌توانند سرود باشند. (سیاق: تنخِ اشتاین‌سالز)

Psalms 119:54 תהילים קי״ט:נ״ד

זְמִרוֹת הָיוּ־לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי:

Thy statutes have been my songs in the house of my pilgrimage.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 למה נענש דוד על שקרא לד״ת זמירות

در آن‌جا Alter Rebbe توضیح می‌دهد که داوود به‌خاطر ستودنِ این ویژگی مجازات شد: این‌که همهٔ عوالم در برابرِ یک جزئیاتِ تورات هیچ‌اند. این ویژگی تنها به «پشتِ» ژرفای اندیشهٔ **ה׳** تعلق دارد؛ توراتِ درونی با نورِ بی‌پایان یکی است و عوالم در برابرِ آن هیچ‌اند، پس نمی‌توان آن را به‌سببِ حیات‌بخشیدن به عوالم ستود.

Sotah 34a סוטה ל״ד א

یادداشتِ کهوت

סוטה לד, א. וראה קו״א לתניא ד״ה דוד זמירות כו׳. ובליקוט פי׳ ומ״מ לשם.

39 למה נענש דוד על שקרא לד״ת זמירות

رَوا (**רבא**) تعلیم داد که داوود هنگامی که صندوق را بر ارابه حمل می‌کردند، کیفر دید؛ زیرا سخنان تورات را «سرودها» نامیده بود. **ה׳** گفت: «سخنان تورات را، که درباره‌شان نوشته شده است: «آیا چشمانت را به آن می‌دوزی و دیگر نیست؟»، سرود می‌خوانی؟» **מאמר** توضیح خواهد داد که در آن ستایش چه کمبودی بود.

Sotah 35a:21–22 סוטה ל״ה א:כ״א-כ״ב

דָּרַשׁ רָבָא: מִפְּנֵי מָה נֶעֱנַשׁ דָּוִד — מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא לְדִבְרֵי תוֹרָה ״זְמִירוֹת״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זְמִרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי״. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהֶן ״הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ״, אַתָּה קוֹרֵא אוֹתָן זְמִירוֹת?! חֲרִינִי מַכְשִׁילְךָ בְּדָבָר שֶׁאֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹדְעִין אוֹתוֹ, דִּכְתִיב: ״וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ׳״, וְאִיהוּ אַתְיֵיהּ בַּעֲגַלְתָּא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

40 גיטין ז

این یادداشت به پانوشتِ این amar ارجاع می‌دهد که توصیهٔ تلمود در Gittin را دربارهٔ زود و دیر رفتن به خانهٔ مطالعه بررسی می‌کند.

یادداشتِ کهوت

ע״א, וראה ד״ה הוי׳ לי בעוזרי תשי״ז (סה״מ מלוקט-ב ע׳ נו) הערה 19.

41 مَر عوقبا (**מר עוקבא**) که از مخالفانش آزرده‌خاطر بود، از ربی الیعازر (**רבי אלעזר**) پرسید آیا آنان را به مقامات بسپارد؛ ربی الیعازر پاسخ داد: «در برابر **ה׳** خاموش باش»: سحرگاهان برخیز و تا دیروقت در خانهٔ درس بر آنان بکوش، و آنان خودبه‌خود از میان خواهند رفت. ما **מר** عبارتِ «بر آنان» (علیهم؛ **עליהם**) را به معنای «فرازِ آنان» می‌خوانند.

Gittin 7a:7 גיטין ז׳ א:ז׳

שְׁלַח לֵקּה: קָא מְצַעֲרֵי לִי טוּבָא, וְלָא מְצֵינָא דְּאִיקוּם בְּהוּ. שְׁלַח לֵקּה: ״דּוֹם לַה׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ״ – דּוֹם לַה׳, וְהוּא יַפִּילֵם לְךָ חֲלָלִים חֲלָלִים; הַשְׁפֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהֵן כָּלִין מֵאֵילֵיהֶן. הַדָּבָר יָצָא מִפִּי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּנְתָנוּהוּ לְגְנִיבָא בְּקוֹלָר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

42 داوود (**דוד**) پس از آنکه **ה׳** او را از چاه بیرون آورد، او را می‌ستاید: «کارهای بسیار کرده‌ای، **ה׳ אלהי** من؛ شگفتی‌هایت و اندیشه‌هایت رو به سوی ماست؛ هیچ‌چیز را با تو نمی‌توان سنجید؛ اگر بخواهم آنها را بازگو کنم و از آنها سخن بگویم، شمارشان از آن بسیار بیشتر است که بتوان برشمرد»: کارهای شگفت‌آور و نقشه‌های او برای خیر ما از شمار بیرون‌اند. ما **מר** «رَبّوت» (**רבות**, rabbos) را به معنای «بزرگ» می‌خوانند، یعنی عوالمِ برتر؛ «شگفتی‌هایت» را به معنای شگفتیِ برین، و «اندیشه‌هایت» را به معنای حکمت (**חכמה**, Chochmah) برین می‌گیرد که از راه تورات به ما می‌رسد. (زمینه: تنخِ اشتاین‌سالتز)

Psalms 40:6 תהילים מ׳:ו׳

רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה׳ אֱלֹקַי נִפְלְאֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ אֵין עָרֹךְ אֵלֶיךָ אַגִּידָה וַאֲדַבֵּרָה עָצְמוּ מִסַּפֵּר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 یادداشت Kehot برای این عبارت به Zohar, Vayigash 1:1–12:135 ارجاع می‌دهد.

Zohar, Vayigash 1:1–12:135 ספר הזהר, ויגש א׳:א׳-י״ב:קל״ה

44 در آیینِ زنی که شوهرش به او بدگمان است (**סוטה**, sotah)، کاهن (**כהן**, kohen) او را در برابرِ نامِ چهارحرفی (**ה׳**, Havayah) می‌ایستاند و موهایش را آشکار می‌کند (**ופרע**, u'fara). **מאמר** (maamar) تنها از ریشهٔ **פרע** (pera)، به معنای «آشکارکردن»، استفاده می‌کند؛ نامِ فرعون (**פרעה**) نیز این ریشه را در خود دارد. (سیاق: تنخِ اشتاین‌سالز)

Numbers 5:18 במדבר ה׳:י״ח

וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה׳ וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:

And the priest shall set the woman before the L-RD, and let the hair of the woman's head go loose, and put the meal-offering of memorial in her hands, which is the meal-offering of jealousy; and the priest shall have in his hand the water of bitterness that causeth the curse.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 «چون تکبر آید، رسوایی نیز می‌آید؛ اما نزد فروتنان حکمت است»: فروتنان، که بیش از آنکه سخن بگویند گوش می‌سپارند، حکمت به دست می‌آورند. **מאמר** «فروتنان» (**צנועים**, tzenu'im؛ همچنین «پنهانان») را جهانِ پنهان می‌گیرد؛ جایگاهِ حکمت و یادآوری. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Proverbs 11:2 משלי י״א:ב׳

בָּא־זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן וְאֶת־צְנוּעִים חָכְמָה:

When pride cometh, then cometh shame; But with the lowly is wisdom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 نبوکدنصر (**נבוכדנצר**)، دبیرِ پادشاهِ بابل، دید که در نامه‌ای به پادشاه حزقیا (**חזקיהו**)، پیش از «**ה׳** بزرگ» به پادشاه سلام داده شده بود. او دستور داد نامه را بازنویسی کنند و نخست **ה׳** را بیاورند، سپس چهار گام در پیِ پیک دوید تا نامه را پس بگیرد؛ تلمود از پاداشی سخن می‌گوید که **ה׳** به‌سبب آن گام‌ها به او داد. **מאמר**، که به Yalkut (**ילקוט**) نیز اشاره می‌کند، از سه گام سخن می‌گوید و نتیجه می‌گیرد که هر یهودی سزاوارِ همهٔ نیکی‌های این جهان است؛ پس رنج کیفر نیست.

Sanhedrin 96a סנהדרין צ״ו א

بند 3

47 **פי׳ רבות . . דהיינו עולמות עליונים**

یاهل اور، شرحِ تسماح تسدک بر مزامیر، زوهار دربارهٔ وایخی را نقل می‌کند که **רבות** را به معنای «بزرگ و برتر از همه» می‌خواند؛ چنان‌که در عبارتِ «فریادِ سدوم بزرگ است» آمده است. این مطلب از خواندنِ «بسیار» در اینجا به معنای عوالمِ برترِ بزرگ پشتیبانی می‌کند.

یادداشتِ کهوت

ביהל אור ע״פ זה ע׳ קנג מציין ע״ז: ”ע׳ זח״א ויחי רמ״ז ע״פ רבות בנות מאי רבות גדולות עילאין ורברבין על כולא כו׳ ע״ש כמו זעקת סדום ועמורה כי רבה כמו גדלה”. ראה גם בלקו״ת צו יב, ד. אחרי כז, א מציין לכאן. מכאן מובא בד״ה כי תשא תרל״ח סעי׳ ז. סה״מ תרל״ח ע׳ סז. ושם מציין לעיין בלקו״ת שה״ש בד״ה ששים המה מ, ב. דשם נתבאר שענין הבריאה אינו עו״ע ח״ו.

48 **שו״ה דהיינו — הגדולות ונוראות**

در این دست‌نویس آمده است: «بزرگ و هیبت‌انگیز»، با حرفِ تعریف پیش از هر دو واژه؛ معنا همان است.

یادداشتِ کهوت

בבוך 1824: הגדולות והנוראו׳.

49 **שו״ה עשיה — רבות ושונות כמו שאמר**

در این دست‌نویس آمده است: «بسیار و گوناگون، تا آنکه در مرتبهٔ **עשיה** جسمانی پدید آمدند؛ چنان‌که نوشته شده است: «هرچه **ה׳** خواست، انجام داد»؛ و این را داوود (**דוד**)، پادشاه، در پاسخ به منکران گفت: «چرا ملت‌ها می‌گویند...»» این صورت، آیه‌ها را آشکارتر به پاسخِ کسانی پیوند می‌دهد که حضورِ **ה׳** را در جهان انکار می‌کنند.

یادداشتِ کهوت

בבוך 1824: רבות ושונות עד שנתהוו בבחי׳ עשיי׳ גשמי׳ כמ״ש כל אשר חפץ ה׳ עשה שאמר דהע״ה לתשובות המיני׳ למה יאמרו הגוים ...

50 «کارهای بسیاری کرده‌ای، **ה׳** من؛ شگفتی‌ها و اندیشه‌هایت رو به سوی ماست.» این بند، واژه‌های آغازین آن را به‌منزلهٔ نزولِ عوالمِ عظیم به هستیِ جسمانی توضیح می‌دهد.

Psalms 40:6 תהילים מ׳:ו׳

רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה׳ אֱלֹקַי נִפְלְאֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ אֵין עֲרֹךְ אֵלֶיךָ אַגִּידָה וַאֲדַבֵּרָה עָצְמוּ מִסַּפֵּר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 **למה יאמרו איה**

ارجاعاتِ Kehot برای این کلمات (یادداشتش در پایین آمده است).

یادداشتِ کهوت

בפסוק נוסף: ”הגוים”, ואולי נשמט מצד יראת הצענזור.

52 **למה יאמרו איה אלקיהם**

«چرا ملت‌ها بگویند: «پس **ה׳** آنان اکنون کجاست؟»»؛ او را نمی‌توان دید. سرایندهٔ مزامیر پاسخ می‌دهد: «**ה׳** ما در آسمان است؛ هرچه را خواست، انجام داده است.» متن با ارجاع به **תהלים** 135 آن را نقل می‌کند (جایی که عبارتِ «هرچه **ה׳** خواست، انجام داده است» آمده) و واژهٔ «ملت‌ها» را حذف می‌کند. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 115:2 תהילים קט״ו:ב׳

לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה־נָא אֱלֹקֵיהֶם:

'?Wherefore should the nations say: 'Where is now their G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 **רם על כו׳**

«**ה׳** بر فراز همهٔ ملت‌هاست؛ جلال او بر فراز آسمان‌هاست.» این عبارت **ה׳** را چنان وصف می‌کند که گویی از جهان دور است. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 113:4 תהילים קי״ג:ד׳

רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם ה׳ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

תהלים קיג, ד.

54 **כל אשר חפץ ה׳ עשה**

«هرچه **ה׳** خواست، در آسمان و بر زمین، در دریاها و همهٔ ژرفاها انجام داد»: او بر هر بخشِ آفرینش فرمان می‌راند. مَامار آن را چنین می‌خواند که خواستِ **ה׳** تا خودِ هستیِ مادی فرود می‌آید. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 135:6 תהילים קל״ה:ו׳

כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ ה׳ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven and in earth, in the seas and in all deeps;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

תהלים קלה, ו.

55 **אורייתא מחכמה נפקת**

زوهر (**זהר**) تعلیم می‌دهد که تورات از حکمت (**חכמה**, Chochmah) صادر می‌شود. آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) می‌افزاید که جوهرِ آن ارادهٔ **ה׳** است که با او یکی است.

Zohar II, 121a זח״ב קכא, א

یادداشتِ کهوت

זח״ב קכא, א. וראה שם פה, א.

56 **אורייתא מחכמה נפקת**

زوهر در اینجا نیز از صدور تورات از **חכמה** برین سخن می‌گوید.

Zohar, Yitro 21:378–22:389 ספר הזהר, יתרו כ״א:שע״ח-כ״ב:שפ״ט

According to R. Judah, “father” represents Wisdom (Hokhmah) and “mother” Understanding (Binah). Said R. Judah: ‘Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.’ R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: “to perceive the words of understanding” and “forsake not the Torah of thy mother.”

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

بند 4

57 מה שהוא מופלא . . שאין בו השגה כלל פלא עליון

این یادداشت می‌گوید که مفهومِ Pele، شگفتیِ برتر، در آنجا توضیح داده شده است.

یادداشتِ کهوت

ענין פלא נתבאר בביאוה״ז להצ״צ כרך א ע׳ תקכז. וראה בספר הליקוטים ממאמרי הצ״צ ערך פלא.

58 ادامهٔ آیه‌ای که این **מאמר** (maamar) شرح می‌دهد. در اینجا، آیه مراتبِ بی‌شمارِ نزول را وصف می‌کند که هیچ‌یک با **ה׳** قابل قیاس نیست.

Psalms 40:6 תהילים מ׳:ו׳

רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה׳ אֱלֹקַי נִפְלְאֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ אֵין עֲרֹךְ אֵלֶיךָ אַגִּידָה וַאֲדַבֵּרָה עָצְמוּ מִסַּפֵּר:

Many things hast Thou done, O L-RD my G-d, even Thy wonderful works, and Thy thoughts toward us; there is none to be compared unto Thee! If I would declare and speak of them, they are more than can be told.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 שו״ה מאד — בחי׳ מטה מאד

در این دست‌نوشته آمده است: «مرتبه‌ای بسیار، بسیار فرودین»؛ این تعبیر بر دوردست‌بودنِ نزول تأکید بیشتری می‌کند.

یادداشتِ کهوت

בבוך 1824: "בחי׳ מטה מטה מאד".

60 بیلدادِ شوحی، در پاسخ به ایوب، دربارهٔ **ה׳** می‌گوید: «آیا لشکریانِ او را شماری هست؟ نورِ او بر چه کسی طلوع نمی‌کند؟» یعنی نیروهای او بی‌حد و مرزند. این **מאמר** این آیه را برای اشاره به گونه‌های بی‌شمارِ عوالم و موجودات نقل می‌کند. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Job 25:3 איוב כ״ה:ג׳

הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרֵהוּ:

Is there any number of His armies? And upon whom doth not His light arise?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 در رؤیای شبانهٔ دانیال، کهن‌سالِ روزگار بر مسندِ داوری می‌نشیند و رودی از آتش در برابر او جاری می‌شود: «هزاران هزار او را خدمت می‌کنند و ده‌هزارانِ ده‌هزاران در برابر او می‌ایستند.» این **מאמר** می‌گوید این شمارِ عظیم فقط شمارِ یک لشکر و یک تالار است. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Daniel 7:10 דניאל ז׳:י׳

נְהַר דִּי־נוּר נָגֵד וְנָפֵק מִן־קֳדָמוֹהִי אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ וְרִבּוֹ רִבְבָן קָדָמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתִב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 דכולא קמיה כלא ממש חשיב

زوهار (**זהר**) می‌آموزد که هر آنچه در پیشگاهِ اوست، هیچ به شمار می‌آید. آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) از این آموزه بهره می‌گیرد تا نشان دهد که

عالی‌ترین و فروترین مراتب در برابر **ה׳** یکسان‌اند.

Zohar, Introduction 20:188–22:199 ספר הזהר, הקדמה כ׳:קפ״ח-כ״ב:קצ״ט

R. Simeon then opened his discourse on the precepts of the Torah. He said: 'The precepts of the Torah which the Holy One has given to Israel are all laid down in the first chapter of Genesis in summary. In the Beginning G-d created.1The remainder of this chapter is more in the style of the Ra'yah Mehemnah than of the Zohar. This contains the first precept of all, to wit, the fear of the L-rd, as it is written: "The fear of the L-rd is the beginning of wisdom" (Ps. ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

بند 5

63 پدری پسرش را برمی‌انگیزد که حکمت به دست آورد: «او را گرامی بدار (**סלסלה**, salseleha)، و او تو را برخواهد افراشت؛ چون در آغوشش بگیری، تو را گرامی خواهد داشت.» در معنای ساده، این واژه به معنای ارج نهادن یا پرورش دادن است؛ اما **מאמר** (maamar) آن را همچون تاب‌دادنِ مو (**מסלסל**, mesalsel)، رشته‌به‌رشته، می‌خواند؛ مانند جزئیات جداگانهٔ احکام تورات. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Proverbs 4:8 משלי ד׳:ח׳

סַלְסְלֶהָ וּתְרוֹמְמֶךָּ תְּכַבֵּדְךָ כִּי תְחַבְּקֶנָּה:

Extol her, and she will exalt thee; She will bring thee to honour, when thou dost embrace her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 در سرودِ روز شبات، مزامیرخوان شگفت‌زده می‌شود: «چه عظیم‌اند کارهای تو، **ה׳ה׳** که از آن نیز برتر است. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 92:6 תהילים צ״ב:ו׳

מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ ה׳ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 במקום שאתה מוצא גדולתו

ربی یوحانان (**רבי יוחנן**) تعلیم می‌دهد که هرجا کتاب مقدس از عظمتِ **ה׳** سخن می‌گوید، از فروتنیِ او نیز یاد می‌کند. آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) «عظمتِ» **ה׳** در عوالم را فروتنیِ او می‌خواند.

Megillah 31a:12–13 מגילה ל״א א:י״ב-י״ג

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתָּה מוֹצֵא עִנְוְותָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים, וּמְשׁוּלָּשׁ בַּכְּתוּבִים. כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "כִּי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם הוּא אֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "עוֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה". שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים: "כֹּה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שׁוֹכֵן עַד וְקָדוֹשׁ וְגוֹ׳", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ", מְשׁוּלָּשׁ בַּכְּתוּבִים, דִּכְתִיב: "סוֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּקָהּ שְׁמוֹ", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "אֲבִי יְתוֹמִים ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow"

(Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: “For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

یادداشتِ کهوت

מגילה לא, א. וראה הערת כ״ק אדמו״ר זי״ע בספר המאמרים ת״ש ע׳ 40. תש״ד ע׳ 210. לעיל טז, א במ״מ.

66 גדול הוי׳ ומהולל מאד

«ה׳ بزرگ است و بسیار ستوده، و عظمتش را کرانه‌ای نیست.» این آیه نشان می‌دهد که بزرگی به معنای متعارف نمی‌تواند وصفِ او باشد. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 145:3 תהילים קמ״ה:ג׳

גָּדוֹל ה׳ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His great-ness is unsearchable.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

תהלים קמה, ג.

67 כל אשר חפץ הוי״ה עשה בשמים ובארץ

«هرچه ה׳ خواست، در آسمان‌ها و بر زمین انجام داد.» آسمان‌ها، یعنی عوالم برتر، خواسته‌های ה׳ هستند؛ بااین‌حال، حتی با یک حکم نیز برابری نمی‌کنند. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 135:6 תהילים קל״ה:ו׳

כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ ה׳ עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת:

Whatsoever the L-RD pleased, that hath He done, In heaven and in earth, in the seas and in all deeps;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 حکمت از خویشتن سخن می‌گوید: «زیرا حکمت از مرواریدها برتر است، و هیچ‌یک از چیزهای خواستنی با او برابری نمی‌کند.» **מאמר** این سخن را حتی بر عوالم برتری که «خواسته‌های» ה׳ هستند، تطبیق می‌کند. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Proverbs 8:11 משלי ח׳:י״א

כִּי־טוֹבָה חָכְמָה מִפְּנִינִים וְכָל־חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ־בָהּ:

For wisdom is better than rubies, And all things desirable are not to be compared unto her.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 בתורת ה׳ חפצו

مزمور نخست می‌گوید: خوشا به حال کسی که از شریران پیروی نمی‌کند، «بلکه خواسته‌اش توراتِ ה׳ است، و در توراتِ او روز و شب می‌اندیشد.» **מאמר** از این واژگان برای انسانِ اهل تفکری بهره می‌گیرد که سرانجام تورات را بیش از هر چیز می‌خواهد. (زمینه: Steinsaltz Tanakh)

Psalms 1:2 תהילים א׳:ב׳

כִּי אִם־בְּתוֹרַת ה׳ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה:

But his delight is in the law of the L-RD; and in His law doth he meditate day and night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 6

70 והיו כלא היו

از نبوّتِ عوبدیا (**עובדיה**) بر ضدّ ادوم: همان‌گونه که بر کوه مقدس من نوشیدید، همهٔ ملت‌ها نیز خواهند نوشید، «و چنان خواهند بود که گویی هرگز وجود نداشته‌اند». این ناظر به خودنفی‌گریِ کاملِ کسانی است که با قداست مخالفت می‌کنند.

Obadiah 1:16 עובדיה א׳:ט״ז

כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִיתֶם עַל־הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ כָל־הַגּוֹיִם תָּמִיד וְשָׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ:

For as ye have drunk upon My holy mountain, So shall all the nations drink continually, Yea, they shall drink, and swallow down, And shall be as though they had not been.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 וכמ״ש באדרא . . ותכלית הבירור הוא בעוה״ז כו׳

تمام این بخش، از ایدرا تا پالایشِ جرقه‌ها در این جهان، در این دست‌نویس نیامده است.

یادداشتِ کهوت

קטע זה ליתא בבוך 1824.

72 אלא על ששיבחם

در آن‌جا اَدْمورِ زاکن توضیح می‌دهد که فضیلتِ تورات ـ این‌که همهٔ عوالم در برابر یک جزئیاتِ آن هیچ‌اند ـ تنها به «پشتِ» عمقِ اندیشهٔ ה׳ تعلق دارد؛ حال آن‌که توراتِ درونی با نورِ بی‌پایان یکی است، و ازاین‌رو نباید آن را به‌سببِ حیات‌بخشیدن به عوالم ستود. به همین دلیل داوود موردِ ایراد قرار گرفت.

Numbers 18:3 במדבר י״ח:ג׳

וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם:

And they shall keep thy charge, and the charge of all the Tent; only they shall not come nigh unto the holy furniture and unto the altar, that they die not, neither they, nor ye.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

ראה קו״א ד״ה דוד זמירות (קס, א) ובליקוט פי׳ שם. סה״מ תרכ״ז (הוצאת תש״ס) ע׳ רצד שמציין לכאן. בלקו״ת אמור לז, ב. במדבר יח, ג מצויין לכאן בענין שירה. ראה באוה״ת פ׳ וישב כרך ה תתקו, ב. אוה״ת נ״ך כרך ב ע׳ תתקמא.

73 ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום

حکمت از آفرینش می‌گوید: «در کنار او **אמון** (amon) بودم، و روز، روز مایهٔ سرور بودم و همواره پیش روی او بازی می‌کردم»؛ روشن است که **אמון** به معنای فرزندی است که ה׳ پرورده است (یا استادکاری ماهر)، و توراه مایهٔ لذت او بود. این **מאמר** (maamar) **אמון** را به معنای «شگفت‌انگیز» می‌خواند و تکرارِ «روز، روز» را ناظر به شگفتی‌های ה׳ و اندیشه‌های او می‌داند. (زمینه: تنخِ اشتاین‌سالز)

Proverbs 8:30 משלי ח׳:ל׳

וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֶהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 ופי׳ במדרש (ב״ר פ״א) . . פלא העליון

میدراش چندین معنا برای **אמון** می‌آورد، از جمله «معلّم»، «پوشیده» و «پنهان». یادداشت‌های کهوت ثبت می‌کنند که خوانشِ «شگفت‌انگیز» که اینجا نقل شده، در نسخه‌های چاپی این میدراش یافت نمی‌شود.

Bereshit Rabbah 1:1 בראשית רבה א׳:א׳

רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה פָּתַח, (משלי ח, ל): "וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֶהְיֶה שַׁעֲשֻׁעִים יוֹם יוֹם וְגוֹ'". "אָמוֹן", פַּדְּגוֹג. "אָמוֹן", מְכוּסֶה. "אָמוֹן", מוּצְנָע. וְאִית דְּאָמַר: "אָמוֹן", רַבְּתָא. "אָמוֹן", פַּדְּגוֹג – הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (במדבר יא, יב): "כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֹמֵן אֶת הַיֹּנֵק". "אָמוֹן" מְכוּסֶה – הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (איכה ד, ה): "הָאֲמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע חִבְּקוּ אַשְׁפָּתוֹת". "אָמוֹן", מוּצְנָע – הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (אסתר ב, ז): "וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה". אמון, רבתא – כמה דתימא: (נחום ג, ח): "הֲתֵיטִבִי מִנֹּא אָמוֹן", ומתרגמינן: "האת טבא מאלכסנדריא רבתא ...

Rabbi Hoshaya the Great began: “I was with Him as an amon, a delight day after day...” (Proverbs 8:30) – amon means a child’s caretaker, amon means covered, amon means hidden, and some say amon means greatness. Amon means a child’s caretaker, as it says: “As a caretaker [omen] carries a nursing child” (Numbers 11:12). Amon means covered, as it says: “Those covered [ha’emunim] in scarlet...” (Lamentations 4:5). Amon means hidden, as it says: “He was omen Hadassa” (Esther 2:7). Amon means great, as it says: “Are you better than ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

یادداشتِ کهوت

ראה הג״ה באוה״ת נ״ך כרך ב ע׳ תתקמא. ושם הלשון "ופי׳ במד״ר פ׳ בראשית פ״א אין מופלא נקרא מוחא סתימאה כי הוא הי׳ אמון לכל האצי׳ שהוא מבחי׳ פלא העליון", ע״ש. ומצאתי בגוכתי״ק כ״ק מהר״ש בדפים בודדים (ואולי כבר נדפס?) וכתוב שם "בת״א פ׳ מקץ בד״ה ויהי מקץ השני פי׳ ואהי׳ אצלו אמון, אמון מופלא היינו בחי׳ פלא עליון, יום יום הם בחי׳ נפלאותיך ומחשבותיך, וצ״ע שבמד״ר פ׳ בראשית פ״א (כמו שנרשם שם) לא אמרו רק אמון פדגוג אמון מכוסה אמון מוצנע, ולא הזכיר כלל אמון מופלא, ואולי יש מדרש אחר שאמרו שם ג״כ אמון מופלא, אך צ״ע על שנרשם ב״ר פ״א, ואולי יש איזה גירסא במדרש רבה בדפוס אחר, וראיתי בדפוס אמשטרדם שקלאוו גם בדפוסים ישנים שעם פי׳ ̇. ופי׳ נזה״ק ופי׳ יפ״ת, וגם בהחדשים שנדפסו עם הענפי׳ ובכולם לא נא׳ רק פדגוג מכוסה מוצנע, ואית דאמרי רבתא".

75 שאינה יכולה להתלבש תוך עלמין

یادداشت از **אור התורה** نقل می‌کند: این حکمتی که نمی‌تواند در عوالم وارد شود، حکمتِ پنهان (**חכמה סתימאה**, Chochmah Stima'ah) است؛ اما «همهٔ آن‌ها را با حکمت آفریدی» به حکمتِ عالمِ آتسیلوس اشاره دارد.

یادداشتِ کهوت

באוה״ת נ״ך שם "הוא בחי׳ חכמה סתימאה ומ״ש כולם בחכמה עשית בחכמה יסד ארץ זהו חכמה דאצילות".

76 תפול עליהם אימתה ופחד

در سرودِ دریا، موسی (**משה**) و اسرائیل دربارهٔ ملت‌هایی که در راهِ سرزمین‌اند چنین می‌سرایند: «وحشت و هراس بر آنان فرو خواهد افتاد... تا آن‌گاه که قوم تو بگذرند.» اینجا توصیف می‌شود که نیروهای مخالف، هنگامی که نورِ توراه به پایین کشیده می‌شود، در برابر آن به خودنفی‌گری درمی‌آیند. (زمینه: تنخِ اشتاین‌سالز)

Exodus 15:16 שמות ט״ו:ט״ז

תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד־יַעֲבֹר עַמְּךָ ה׳ עַד־יַעֲבֹר עַם־זוּ קָנִיתָ:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 7

77 השכם והערב עליהם

پندِ ربی اِلعازار (**רבי אלעזר**) به مار عوقبا (**מר עוקבא**)، که از مخالفانش آزرده بود: «در برابر **ה׳** خاموش باش»؛ بامدادان برخیز و تا دیرگاه در خانهٔ مطالعه به خاطر آنان به مطالعه بپرداز، و آنان خودبه‌خود از میان خواهند رفت. آلتر ربه (**אדמו״ר הזקן**) «بامدادان» را به معنای برتر رفتن از آنان به‌واسطهٔ تورات، و «تا دیرگاه» را به معنای فروتنی می‌خواند.

Gittin 7a:7 גיטין ז׳ א:ז׳

שְׁלַח לֵקַח: קָא מְצַעֲרֵי לִי טוּבָא, וְלָא מָצֵינָא דְּאִיקוּם בְּהוּ. שְׁלַח לֵקַח: "דּוֹם לַה׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ" – דּוֹם לַה׳, וְהוּא יַפִּילֵם לְךָ חֲלָלִים חֲלָלִים; הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהֵן כָּלִין מֵאֵילֵיהֶן. הַדָּבָר יָצָא מִפִּי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּנְתָנוּהוּ לְגֵנִיבָא בְּקוֹלָר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

78 נפשי כעפר לכל תהי׳ לידום

دعایی که در پایانِ عَمیدا گفته می‌شود: «در برابر آنان که مرا نفرین می‌کنند، جانم خاموش باشد، و جانم برای همگان چون خاک باشد.» این همان فروتنی‌ای است که انسان را همچون خاک می‌سازد.

Berakhot 17a:4 ברכות י״ז א:ד׳

מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא כִּי הֲוָה מְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "אֱלֹקַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִּדּוֹם, וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפֶּגַע רָע, מִיֵּצֶר הָרָע, וּמֵאִשָּׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא בָּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה׳ צוּרִי וְגוֹאֲלִי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

79 ה׳ از طریقِ اِشَعیا به اسرائیل می‌گوید که نترسد: همهٔ آنان که بر تو خشم می‌گیرند شرمنده خواهند شد؛ «چون هیچ خواهند بود، و مردانی که با تو ستیزه می‌کنند از میان خواهند رفت.» مخالفان هنگامی از هستی بازمی‌ایستند که نیروی حیات از آنان گرفته شود. (در بافتارِ تنخِ اشتاین‌سالز)

Isaiah 41:11 ישעיהו מ״א:י״א

הֵן יֵבֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ יִהְיוּ כְאַיִן וְיֹאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבֶךָ:

Behold, all they that were incensed against thee Shall be ashamed and confounded; They that strove with thee Shall be as nothing, and shall perish.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ובלילה שירה עמי

«در شب، سرودِ او با من است»: در معنای آشکار، سرودِ دعاست که مزامیرخوان آن را برای **ה׳** می‌خواند. آلتر ربه واژهٔ **שירו** (shiro، «سرودِ او») را به معنای لذتِ خودِ **ה׳** از تورات می‌خواند. (در بافتارِ تنخِ اشتاین‌سالز)

Psalms 42:9 תהילים מ״ב:ט׳

יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

תהלים מב, ט.

81 ואהיה אצלו כו׳ שעשועים

تورات روز به روز مایهٔ لذتِ **ה׳** بود. در اینجا، این لذت همان چیزی است که انسان هنگام مطالعه با شادی در آن سهیم می‌شود.

Proverbs 8:30 משלי ח׳:ל׳

וָאֶהְיֶה אָצְלוֹ אָמוֹן וָאֶהְיֶה שַׁעֲשֻׁעִים יוֹם יוֹם מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 «اسرائیل در آفرینندهٔ خویش شادمان شود؛ فرزندانِ صهیون در پادشاهِ خویش لذت ببرند»؛ از سرودی ستایش‌آمیز است که پرهیزگاران می‌خوانند. این آیه برای شادی‌ای نقل شده که انسان از تورات، یعنی لذتِ خودِ **ה׳**، می‌برد. (در بافتارِ تنخِ اشتاین‌سالز)

Psalms 149:2 תהילים קמ״ט:ב׳

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי־צִיּוֹן יָגִילוּ בְּמַלְכָּם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 ואין רע יורד מלמעלה

میدراش می‌آموزد که هیچ چیزِ بدی از بالا فرود نمی‌آید. آلتر ربه از این آموزه برای توضیحِ این نکته بهره می‌گیرد که چرا لذت بردن از تورات همهٔ آسیب‌ها را از میان می‌برد.

Bereshit Rabbah 51:3 בראשית רבה נ״א:ג׳

גפרית ואש ההי״ד (תהלים יא) ימטר על רשעים פחים אש וגפרית וגו׳ פחים גומרים ומצדין אש וגפרית א״ר יודן מפני מה אדם מריח ריח גפרית ונפשו סולדת עליו למה שהיא יודעת שהיא נידונת בה לע״ל שנאמר מנת כוסם ר׳ ישמעאל בר נחמן משום ר׳ יונתן כפיילי פיטרין לאחר המרחץ א״ר חנינא אין דבר רע יורד מלמעלה אתיבון והכתיב (תהלים קמח) אש וברד שלג וקיטור אמר להם רוח סערה היא שהיא עושה דברו מילתא דר״ש בן לקיש פליגא אהא דא״ר חנינא בן פזי (דברים כח) יפתח ה׳ לך את אוצרו הטוב ...

Brimstone and fire" – that is what is written: "He will rain" upon the wicked burning coal [paḥim], fire and brimstone..." (Psalms 11:6). "Paḥim" – [this means both] coals and traps. "Fire and brimstone" – why is it that when a person smells brimstone his soul becomes unsettled? It is because it knows that it will be sentenced with it in the future, as it is stated: "[Fire and brimstone...] will be their lot [menat kosam]" (Psalms 11:6). Rabbi Yishmael bar Naḥman in the name of ... Rabbi Yonatan: Like a

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

یادداشتِ کهوت

ב״ר נא, ה. אגה״ק סי׳ יא.

84 בחי׳ השעשועים הנ״ל

این یادداشت برای بحث بیشتر دربارهٔ تورات به‌عنوان لذتِ **ה׳**، به **אור התורה** بر میکِتس ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

ע׳ אוה״ת פ׳ מקץ שלט, א.

85 ויהי מקץ שנתים ימים

آیهٔ آغازینِ این ما **מר**. «دو سالِ روزها» به‌منزلهٔ پایانِ لذتِ «روز، روز» تورات خوانده می‌شود.

Genesis 41:1 בראשית מ״א:א׳

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיְאֹר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 בקץ ותכלית

این یادداشت به گفتاری از ربی ارجاع می‌دهد که عبارتِ «در پایان» در این آیه را بررسی می‌کند.

یادداشتِ کهوت

ראה שיחת ש״פ מקץ תשכ״ה.

بند 8

87 והנה עומד על היאור

فرعون خواب می‌بیند که کنار رود ایستاده است. رود به‌منزلهٔ جریانی فهمیده می‌شود که عواطفِ نفس را تغذیه می‌کند.

Genesis 41:1 בראשית מ״א:א׳

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפַרְעֹה חֹלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיְאֹר:

And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 לשבע פרות הטובות

هفت گاوِ خوش‌منظر و فربه از رود بالا می‌آیند. آن‌ها نمادِ هفت عاطفهٔ نیکی هستند که هنگام دعا برانگیخته می‌شوند.

Genesis 41:2 בראשית מ״א:ב׳

וְהִנֵּה מִן־הַיְאֹר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מַרְאֶה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ:

And, behold, there came up out of the river seven kine, well-favoured and fat-fleshed; and they fed in the reed-grass.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 בסור מרע ועשה טוב

داوود (**דוד**) تعلیم می‌دهد: «از بدی روی بگردان و نیکی کن؛ صلح را بجوی و در پیِ آن باش.» این آیه رفتاری را وصف می‌کند که عواطفِ نیکِ دعا

باید به آن بینجامند. (با توجه به: تنخِ اشتاین‌سالتز)

Psalms 34:15 תהילים ל״ד:ט״ו

סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה־טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ:

Depart from evil, and do good; Seek peace, and pursue it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 הנה שבע פרות אחרות

هفت گاوِ دیگر، زشت و لاغر، پس از گاوهای نیک از نیل بالا می‌آیند. آن‌ها نمادِ خواهش‌های جسمانی‌ای هستند که پس از دعا پدید می‌آیند. (با توجه به: تنخِ اشتاین‌سالتز)

Genesis 41:3 בראשית מ״א:ג׳

וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אֲחֵרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיְאֹר רָעוֹת מַרְאֶה וְדַקּוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֵצֶל הַפָּרוֹת עַל־שְׂפַת הַיְאֹר:

And, behold, seven other kine came up after them out of the river, ill favoured and lean-fleshed; and stood by the other kine upon the brink of the river.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ותאכלנה כו׳

گاوهای زشت گاوهای نیک را می‌خورند. ازاین‌رو، خواهش‌ها می‌توانند عشق و هیبت (**אהבה ויראה**, ahavah veyirah) را که هنگام دعا احساس شده است، فروببلعند.

Genesis 41:4 בראשית מ״א:ד׳

וַתֹּאכַלְנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמַּרְאֶה וְדַקֹּת הַבָּשָׂר אֵת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יְפֹת הַמַּרְאֶה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקַץ פַּרְעֹה:

And the ill-favoured and lean-fleshed kine did eat up the seven well-favoured and fat kine. So Pharaoh awoke.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 ולא נודע כו׳

فرعون هنگام بازگفتن خوابش به یوسف (**יוסף**)، می‌افزاید که گاوهای لاغر گاوهای فربه را خوردند و «معلوم نشد» که آن‌ها را خورده بودند؛ گاوها همچنان مانند پیش زشت به نظر می‌رسیدند. بنابراین، عواطفِ نیک بی‌آنکه اثری از آن‌ها بماند محو می‌شوند. (با توجه به: تنخِ اشتاین‌سالتز)

Genesis 41:21 בראשית מ״א:כ״א

וַתָּבֹאנָה אֶל־קִרְבֶּנָה וְלֹא נוֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְבֶּנָה וּמַרְאֵיהֶן רַע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וָאִיקָץ:

And when they had eaten them up, it could not be known that they had eaten them; but they were still ill-favoured as at the beginning. So I awoke.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 ע״ז אמרו . . כל העוסק בתורה בלילה

آن بخش، منابعی دربارهٔ «رشتهٔ مهر» در زوهار (**זהר**) و میدراش گرد می‌آورد و صریحاً برای توضیح این گفته که رشته‌ای از مهر روز بر او کشیده می‌شود، به ما **מר** «Vayehi Miketz» در تورا اور (**תורה אור**) ارجاع می‌دهد.

یادداشتِ کهوت

בלקו״ת קרח נה, ב. באוה״ת בראשית כרך ד תשד, א. יהל אור ע׳ קסו. וראה שם ע׳ קסח. וע׳ תשכט. בענין חוט של חסד — מבואר באוה״ת נ״ך כרך א ע׳ קטו. כרך ב ע׳ תתנז. ד״ה וסוכה תהי׳ לצל סה״מ תרל״ב כרך ב ע׳ תקיט ואילך.

94 יומם יצוה ה׳ חסדו

«روزهنگام، **ה׳** مهر خویش را فرمان می‌دهد، و شب‌هنگام سرودش با من است»: آیه‌ای که تلمود رشتهٔ مهر را بر آن مبتنی می‌کند. «سرودِ» شب، لذتِ توراست. (با توجه به: تنخِ اشتاین‌سالتز)

Psalms 42:9 תהילים מ״ב:ט׳

יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ کهوت

תהלים מב, ט.

95 تلمود می‌آموزد هرکس شب‌ها تورا مطالعه کند، روزها رشته‌ای از مهر بر او کشیده می‌شود. اَدْمُور هَزاکِن این را چنین می‌خواند که عشقی آسمانی به‌واسطهٔ سرودِ تورا به پایین کشیده می‌شود.

Avodah Zarah 3b:14 עבודה זרה ג׳ ב:י״ד

אָמַר רַבִּי לֵוִי: כָּל הַפּוֹסֵק מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְעוֹסֵק בְּדִבְרֵי שִׂיחָה מַאֲכִילִין לוֹ גַּחֲלֵי רְתָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַקֹּטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי שִׂיחַ וְשֹׁרֶשׁ רְתָמִים לַחְמָם". אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי". מָה טַעַם "יוֹמָם יְצַוֶּה ה׳ חַסְדּוֹ"? מִשּׁוּם דְּבַלַּיְלָה שִׁירוֹ עִמִּי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

LikuteiTorah.com
پاراشای حسیدی

دربارهٔ این نسخه

This edition contains the Hebrew text، the English translation، our explanations، و the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

منابع نقل‌شده، از طریق سفاریا: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

ترجمه و شرح انگلیسی: با کمک هوش مصنوعی (openai/gpt-6-luna-pro:batch) برای likuteitorah.com تهیه شده و با متن عبری و سفاریا مقابله شده است؛ هنوز ویراستار انسانی آن را بازبینی نکرده است. لطفاً هر مطلب مهمی را با متن عبری مقابله کنید.

ربه خواست که ماماریم پارشای آن هفته، «پارشای حسیدی»، در همان هفته و در طول هفت روز آن آموخته شوند (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306–309). چرا آن را بیاموزیم و برکاتِ ربه: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

پروژه‌ای رایگان و غیرتجاری؛ هیچ‌چیز در اینجا فروخته نمی‌شود. وابسته به Kehot، Sefaria یا کتابخانهٔ لوباوویچ نیست. © likuteitorah.com

از likuteitorah.com/fa/torah-ohr/mikeitz/2/

تقدیم به افتخارِ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל

پدر رِبّه، رِب لیوی ییتسخاک